

Muşkara'dan Nevşehir'e 290. Yıl

II. ULUSLARARASI NEVŞEHİR TARİH VE KÜLTÜR SEMPOZYUMU

TARİH | KÜLTÜR | ÇEVRE | TURİZM | SAĞLIK | EKONOMİ | İNANÇ | EĞİTİM

BİLDİRİ METİNLERİ

ntks.nevsehir.edu.tr
ntks@nevsehir.edu.tr

“MUŞKARADAN NEVŞEHİR’E”

**II. ULUSLARARASI
NEVŞEHİR TARİH VE KÜLTÜR SEMPOZYUMU
(2-3-4 Mayıs 2016)**

“Tarih | Kültür | Çevre | Turizm | Sağlık | Ekonomi | İnanç | Eğitim”

BİLDİRİ METİNLERİ

**ntks.nevsehir.edu.tr
ntks@nevsehir.edu.tr**

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Yayınları: 21

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesine aittir. Bütün hakları saklıdır. Kitabın tümü ya da bir bölümü/bölemleri Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesinin yazılı izni olmadan elektronik, optik, mekanik ya da diğere yollarla basılamaz, çoğaltılamaz ve dağıtılamaz.

Copyright 2015 by Nevşehir Hacı Bektaş Veli University. All rights reserved. No part of this book may be printed, Reproduced or distributed by any electronical, optical, machanical or order means without the written permission of Nevşehir Hacı Bektaş Veli University.

Editör

Prof. Dr. Filiz KILIÇ, Doç. Dr. Tuncay BÜLBÜL

Kapak Düzeni

Taylan Viraca

Tasarım-Dizgi

Arş. Gör. Murat GÜR

ISBN: 978-605-4163-30-4

II. Uluslararası Nevşehir Tarih ve Kültür Sempozyumu Bildiri Metinleri

1. Baskı

Aralık, 2016

Basımevi

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Basımevi, Nevşehir

İletişim

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Prof.Dr. Filiz Kılıç Yerleşkesi

2000 Evler Mah. Zübeyde Hanım Cad. 50300 / Nevşehir Tel: 0384 228 10 00

<http://ntks.nevsehir.edu.tr>

Onur Kurulu

Mehmet CEYLAN (Nevşehir Valisi)

Prof. Dr. Filiz KILIÇ (Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Rektörü)

Düzenleme Kurulu

Prof. Dr. Filiz KILIÇ (Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi)

Prof. Dr. Abdullah ŞENGÜL (Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi)

Prof. Dr. İlyas GÖKHAN (Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi)

Prof. Dr. Mehmet Dursun ERDEM (Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi)

Prof. Dr. Mehmet KÖÇER (Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi)

Prof. Dr. Nesimi AKTAŞ (Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi)

Prof. Dr. Zeynep ASLAN (Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi)

Prof. Dr. Zülfikar DURMUŞ (Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi)

Prof. Dr. Nimet KARATAŞ (Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi)

Yürütme Kurulu

Doç. Dr. Tuncay BÜLBÜL (Başkan)

Doç. Dr. Mehmet ÇERİBAŞ

Doç. Dr. Ebru GÜNEREN

Yrd. Doç. Dr. Derya EVGİN

Yrd. Doç. Dr. Emre ÜSTÜN

Yrd. Doç. Dr. Erkan KALIPÇI

Yrd. Doç. Dr. Hatice DOĞAN

Yrd. Doç. Dr. Hüseyin SARAÇ

Yrd. Doç. Dr. Murat AKTAN

Yrd. Doç. Dr. Mesut GÜN

Yrd. Doç. Dr. Tekin TUNCER

Yrd. Doç. Dr. Seyhun ŞAHİN

Yrd. Doç. Dr. Tuğrul BALABAN

Sekreteryaya

Yrd. Doç. Dr. Tuğrul BALABAN

Yrd. Doç. Dr. Seyhun ŞAHİN

Arş. Gör. Murat GÜR

Arş. Gör. Şerife ÖRDEK

Arş. Gör. Ahmet UĞUR

Araş Gör. Ahmet Enes KARAKAYA

Arş. Gör. Ayşe Begüm KILIÇ

BİLİM KURULU

Prof. Dr. Abdilbaet MAMASIDIKOV	Prof. Dr. Taşbolot SADIKOV	Yrd. Doç. Dr. Besim Tolga UYAR
Prof. Dr. Abdulhalik BAKIR	Doç. Dr. Adem ÖGER	Yrd. Doç. Dr. Derya EVGİN
Prof. Dr. Abdullah ŞENGÜL	Doç. Dr. Ahmet OĞUZ	Yrd. Doç. Dr. Duygu EREN
Prof. Dr. Alena ĆATOVIĆ	Doç. Dr. Ali KOZAN	Yrd. Doç. Dr. Erkan HİRİK
Prof. Dr. Ali AKTAN	Doç. Dr. Alper ARSLAN	Yrd. Doç. Dr. Filiz M. ERDEM UÇAR
Prof. Dr. Ayşe ÖZCAN	Doç. Dr. Anvar COLDOŞBAYEV	Yrd. Doç. Dr. Fulya AYDIN TEMEL
Prof. Dr. Birsel KÜÇÜKSİPAHİOĞLU	Doç. Dr. Ayla ÜNSAL	Yrd. Doç. Dr. Gamze MUZ
Prof. Dr. Ćazim HADZİMEJLIĆ	Doç. Dr. Bayram DEVİREN	Yrd. Doç. Dr. Gökhan SEÇME
Prof. Dr. Cenişbek DUYŞEYEV	Doç. Dr. Dündar YENER	Yrd. Doç. Dr. Görkem BİRİNCİ
Prof. Dr. David J. GOA	Doç. Dr. Ebru GÜNEREN	Yrd. Doç. Dr. Gülser OĞUZ
Prof. Dr. Davut KILIÇ	Doç. Dr. Elmira HURİBAYEVA	Yrd. Doç. Dr. Hakan YALAP
Prof. Dr. Elmira MURADALIYEVA	Doç. Dr. Emin ÖZDEMİR	Yrd. Doç. Dr. Handan YILDIZHAN
Prof. Dr. E. Ümit SEVİÇ	Doç. Dr. Ersan ERSOY	Yrd. Doç. Dr. Hasan Hüseyin KILINÇ
Prof. Dr. Mehmet Fatih KÖKSAL	Doç. Dr. Fulya ÖZTAŞ	Yrd. Doç. Dr. Hasan YAVUZER
Prof. Dr. Filiz KILIÇ	Doç. Dr. Gökalp Özmen GÜLER	Yrd. Doç. Dr. Haşim ERDOĞAN
Prof. Dr. Hanife ÖZBAY	Doç. Dr. Hakan Vahit ERKUTLU	Yrd. Doç. Dr. Hatice DOĞAN
Prof. Dr. Harun GÜNGÖR	Doç. Dr. Hüseyin GÖNEL	Yrd. Doç. Dr. Hulusi YILMAZ
Prof. Dr. Havva SELÇUK	Doç. Dr. İbrahim YILMAZ	Yrd. Doç. Dr. Hüseyin CÜCE
Prof. Dr. Haydar ÖZTAŞ	Doç. Dr. Korhan KARACAOĞLU	Yrd. Doç. Dr. Hüseyin KALEMLİ
Prof. Dr. İbrahim DİLEK	Doç. Dr. Lütfi BUYRUK	Yrd. Doç. Dr. Hüseyin SARAÇ
Prof. Dr. İlyas GÖKHAN	Doç. Dr. Maria KOÇKORBAYEVA	Yrd. Doç. Dr. İbrahim Ethem ÖZKAN
Prof. Dr. Ljijana MARKOVIĆ	Doç. Dr. Mehmet Ali YOLCU	Yrd. Doç. Dr. İbrahim İLHAN
Prof. Dr. Lütfi Gürkan GÖKÇEK	Doç. Dr. Mehmet ÇERİBAŞ	Yrd. Doç. Dr. İbrahim SERBESTOĞLU
Prof. Dr. Mehmet AÇA	Doç. Dr. Meral BAYAT	Yrd. Doç. Dr. İlhan GÜLLÜ
Prof. Dr. Mehmet Dursun ERDEM	Doç. Dr. Metin Ziya KÖSE	Yrd. Doç. Dr. Kürşat KOÇAK
Prof. Dr. Mehmet İNBAŞI	Doç. Dr. Murat Mustafa ÖNTUĞ	Yrd. Doç. Dr. Mehmet HAZAR
Prof. Dr. Mehmet KÖÇER	Doç. Dr. Mustafa IŞIK	Yrd. Doç. Dr. Mehmet KAYGANA
Prof. Dr. Meliha ATALAY	Doç. Dr. Neşe YALÇIN	Yrd. Doç. Dr. Mesut GÜN
Prof. Dr. Metin EKİCİ	Doç. Dr. Nursavle AYT BAYEVA	Yrd. Doç. Dr. Murat AKTAN
Prof. Dr. Mustafa Arslan	Doç. Dr. Özgür K. AYDEMİR	Yrd. Doç. Dr. Murat ŞENGÜL
Prof. Dr. Mustafa KESKİN	Doç. Dr. Pınar ÜLGEN	Yrd. Doç. Dr. Neşe HARBALİOĞLU
Prof. Dr. Mustafa Servet AKPOLAT	Doç. Dr. Sadettin BAŞTÜRK	Yrd. Doç. Dr. Pakize ARIKAN SANDIKCIOĞLU
Prof. Dr. Mürüvvet BAŞER	Doç. Dr. Süleyman SOLMAZ	Yrd. Doç. Dr. Seçil HİRİK
Prof. Dr. Nimet KARATAŞ	Doç. Dr. Şahlan ÖZTÜRK	Yrd. Doç. Dr. Seyhun ŞAHİN
Prof. Dr. Numan ALUÇ	Doç. Dr. Tuncay BÜLBÜL	Yrd. Doç. Dr. Şamil YEŞİLYURT
Prof. Dr. Orhan DOĞAN	Doç. Dr. Turgut TOK	Yrd. Doç. Dr. Şefika Dilek GÜVEN
Prof. Dr. Özen TOK	Doç. Dr. Zübeyde KUMBIÇAK	Yrd. Doç. Dr. Tayfun CAYMAZ
Prof. Dr. Paul CHAO	Yrd. Doç. Dr. Abdullah ÖZDAĞ	Yrd. Doç. Dr. Tekin TUNCER
Prof. Dr. Remzi KILIÇ	Yrd. Doç. Dr. A. Burak KAHRAMAN	Yrd. Doç. Dr. Telli KORKMAZ
Prof. Dr. Sabina BAKŞIĆ	Yrd. Doç. Dr. Ahmet DOĞAN	Yrd. Doç. Dr. Tuğrul BALABAN
Prof. Dr. Sahavet GÜRDAL	Yrd. Doç. Dr. Ahmet Turan TÜRK	Yrd. Doç. Dr. Turan AÇIK
Prof. Dr. Satıbaldı OMURZAKOV	Yrd. Doç. Dr. Aynur KIZILIRMAK	Yrd. Doç. Dr. Ünal ZAL
Prof. Dr. Sultan TAŞÇI	Yrd. Doç. Dr. Ayşe BUDAK	Yrd. Doç. Dr. Volkan KARAGÖZLÜ
Prof. Dr. Süleyman DEMİRCİ	Yrd. Doç. Dr. Bakhtygal KULAMSHAEVA	Yrd. Doç. Dr. Yalçın KAMIŞ
Prof. Dr. Taha Niyazi KARACA	Yrd. Doç. Dr. Barış ÇİFTÇİ	Yrd. Doç. Dr. Zehra IŞIK ÇALIŞKAN

İÇİNDEKİLER

Prof. Dr. Abdullah ŞENGÜL

BİR OSMANLI - CUMHURİYET ENTELEKTÜELİ: EDİP ALİ BAKI 1

Yrd. Doç. Dr. Ahmet Burak KAHRAMAN

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN ÇEVRE FARKINDALIKLARININ SOSYOLOJİK ANALİZİ (NEVŞEHİR ÖRNEĞİ)..... 9

Doç. Dr. Ahmet OĞUZ

19. YÜZYILIN İKİNCİ YARISINDA NEVŞEHİR'DE GAYRİMÜSLİMLERİN KİLİSE VE OKUL AÇMA FAALİYETLERİ 37

Arş. Gör. Ahmet UĞUR

NEVŞEHİRLİ ÇELEBİ-ZÂDE MEHMED EFENDİ VE İLMÜ'L-ME'ÂNÎ İSİMLİ ESERİ 47

Yrd. Doç. Dr. Ali CANÇELİK

MENÂKİBÜ'L-KUDSİYYE'DE İNSAN, TOPLUM VE MEKÂN ALGISI 57

Okutman Ali ÇAKIRBAŞ

MÜNİP HAYRİ ÜRGÜPLÜ: SİYASİ FAALİYETLERİ VE ESERLERİ 78

Doç. Dr. Ali KOZAN

BEKTAŞİLİĞİN PİR-İ SÂNİSİ: BALIM SULTAN 93

Arş. Gör. Dr. Alper ALTIN

NEVŞEHİR-ÜRGÜP'E BAĞLI MUSTAFAPAŞA (SİNASOS) KASABASINDA YER ALAN TARİHİ CAMİLER 104

Yrd. Doç. Dr. Aysel KEKİLLİOĞLU, Ebru KUNDURACI

NEVŞEHİR İLİ VE ÇEVRESİ BOMBUS TERRESTRİS (LİNNAEUS, 1758)
(INSECTA: HYMENOPTERA: APIDAE) TÜRÜNÜN POLİNASYON
BİYOMORFOMOLOJİSİ VE EKOLOJİSİ ÜZERİNE ÖN ARAŞTIRMA 122

Yrd. Doç. Dr. Aysun ERGİNER, Yrd. Doç. Dr. Hatice DOĞAN,

Yrd. Doç. Dr. Emine Zehra TURAN

KADINLARIN YÖNETSEL POZİSYONLARA YÜKSELMELERİNDE DİNİN
ETKİSİ: NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ.....138

Yrd. Doç. Dr. Ayşe BUDAK

CUMHURİYET İDEOLOJİSİNİN SİMGELEŞTİRİLMESİ: NEVŞEHİR ÖRNEKLERİ 164

Yrd. Doç. Dr. Ayşegül ÖZCAN, Öğr. Gör. Kamuran ÖZDİL,

Arş. Gör. Şenay ŞERMET KAYA, Arş. Gör. Gülhan KÜÇÜK

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN ENGELLİLERE YÖNELİK TUTUMLARI 178

Yrd. Doç. Dr. Ayşegül ÖZCAN, Öğr. Gör. Kamuran ÖZDİL,

Arş. Gör. Şenay ŞERMET KAYA, Arş. Gör. Gülhan KÜÇÜK

AVANOS TOPLUMUNDA ÇOCUKLARDA SIK GÖRÜLEN SAĞLIK
SORUNLARINA İLİŞKİN GELENEKSEL UYGULAMALAR..... 188

Okutman Barış ERİÇOK

MEZUN İZLEME ÇALIŞMALARININ YÖREYE VE EĞİTİM ÖRGÜTLERİNE
KATKISI: ONLAR ŞİMDİ NEREDE? ONLAR GELECEKTE NEREDE
OLACAKLAR?..... 200

Yrd. Doç. Dr. Betül COŞKUN

NEVŞEHİRDE EL SANATLARI “GİYİM KUŞAM KÜLTÜRÜ” ÖRNEĞİ 213

Beyza UYANIK

TÜRK MUTFAĞINDA BİR FÜZYON MUTFAK UYGULAMASI: AFFAGATO
EŞLİĞİNDE TAHİN PEKMEZ SUFLESİ..... 220

Yrd. Doç. Dr. Burak ERYILMAZ, Öğr. Gör. Cem YÜCETÜRK

NEVŞEHİR BÖLGESİNDE KONAKLAYAN MÜŞTERİLERİN E-YORUMLARINA
YÖNELİK BİR İÇERİK ÇÖZÜMLEMESİ: TRIPADVISOR ÖRNEĞİ..... 228

Yrd. Doç. Dr. Burcu Gülsevil BELBER, Öğr. Gör. Gülhan SÖZBİLEN NEVŞEHİR'İN TURİSTİK ÜRÜNLERİNE OLAN TALEBİN, ŞEHRİN KÜLTÜREL MİRAS UNSURLARINA ETKİSİYLE İLGİLİ YEREL HALK ALGILARI.....	244
Prof. Dr. Davut KILIÇ, Arş. Gör. Ahmet DURMAZ OSMANLI DEVLETİNİN SON DÖNEMİNDE NEVŞEHİRLİ ŞEHİTLER (MİLLİ SAVUNMA BAKANLIĞI ARŞİV KAYITLARINA GÖRE).....	263
Dr. Deniz ULUKUŞ, Doç. Dr. Osman TUGAY ÜRGÜP VE ÇEVRESİNİN (NEVŞEHİR) EKOTURİZM BİTKİLERİ.....	287
Okt. Dr. Derya KILIÇKAYA FAKİR BAYKURT'UN EŞEKLİ KÜTÜPHANECİ ROMANINA YANSIYAN ÜRGÜP293	
Yrd. Doç. Dr. Duygu EREN, Ali Koray ÖZGÜÇLÜ TURİZMDE VANDALİZM (TAHRİPÇİLİK) SORUNU VE NEVŞEHİR ÖRNEĞİ	303
Yrd. Doç. Dr. Duygu EREN, Arş. Gör. Nurgül ÇALIŞKAN, Arş. Gör. Koray ÇAMLICA BUTİK TARZI KONAKLAMA İŞLETMELERİNİN GELİŞİMİNE YÖNELİK YEREL HALKIN TUTUMLARI: NEVŞEHİR ÖRNEĞİ.....	334
Yrd. Doç. Dr. Ebru ELPE NEVŞEHİR HALK İNANÇLARINDA ZAMAN KAVRAMI.....	353
Arş. Gör. Eda Özgül KATLAV, Arş. Gör. Şule ARDIÇ YETİŞ TURİZM ALANINDA EĞİTİM ALAN ÖĞRENCİLERİNİN STAJ SORUNLARININ DEĞERLENDİRİLMESİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA	362
Yrd. Doç. Dr. Elif Eren GÜLTEKİN NEVŞEHİR İLİ'NİN ENDÜSTRİYEL HAMMADDELERİ VE EKONOMİYE KATKILARI.....	378

Arş. Gör. Emel EFE YAVAŞCAN, Prof. Dr. Zehra Gediz URAK KAPADOKYA'DA YER ALAN RUM KASABASININ TARİHİ DOKUSU ÜZERİNE: MİSTİ/MİSLİ (KONAKLI) KASABASI.....	399
Doç. Dr. Emin ÖZDEMİR İL MERKEZİ OLUNCAYA KADAR Kİ SÜREÇTE NEVŞEHİR'İN TBMM'DE TEMSİLİ.....	418
Öğr. Gör. Emrah ÖRGÜN, Öğr. Gör. Emrah KESKİN ÜRGÜP MUTFAK KÜLTÜRÜNÜN YÖRE HALKI TARAFINDAN BİLİNİRLİĞİNİN TESPİT EDİLMESİ.....	430
Öğr. Gör. Emre KÜÇÜKGÖK, Yrd. Doç. Dr. Emre ÜSTÜN, Yrd. Doç. Dr. Emin Erdem KAYA, Öğr. Gör. Yavuz Selim KALELİ NEVŞEHİR YÖRESİ TÜRKÜLERİNİN TÜRK SANAT MÜZİĞİ ÖGELERİNİ İÇERMESİ BAKIMINDAN İNCELENMESİ.....	440
Doktora Öğr. Enes ÖZ KAPADOKYA'NIN UNUTULAN KİLİSESİ; ST. JOHN THE BAPTİST	451
Yrd. Doç. Dr. Ercan KAÇMAZ YAŞAYAN ŞAİR SADİ TELTİK VE 500 KİT'ALIK MANZUM ŞİİRİ: BİR ZAMANLAR NEVŞEHİR	459
Okutman Ercüment SARIAY 1912 YILI CİNAYET CETVELLERİNE GÖRE NEVŞEHİR, ARAPSUN (GÜLŞEHİR) VE ÜRGÜP KAZALARINDA SUÇ VE SUÇLULAR.....	475
Yrd. Doç. Dr. Erdal ÜNSALAN, Yrd. Doç. Dr. Burak ERYILMAZ NEVŞEHİR İÇİN YENİ BİR TURİSTİK ÇEKİM ALANI ÖNERİSİ: TÜRK DEVLETLERİ CANLI TARİH MÜZESİ.....	490

Yrd. Doç. Dr. Erkan HİRİK

AĞIZLARDA KELİME EŞDEĞERLİĞİ: NEVŞEHİR AĞZI ÖRNEĞİ..... 497

Esra BULUT

YAZITLAR IŞIĞINDA TABAL KRALLIĞI DÖNEMİ'NDE NEVŞEHİR VE ÇEVRESİNDE HÜKÜM SÜREN KRALLAR..... 516

Arş. Gör. Fatih ŞENDİL

SUAT HAYRİ ÜRGÜPLÜ'NÜN SİYASİ HAYATI..... 531

Prof. Dr. Filiz KILIÇ

ÜRGÜP MÜZESİ'NDE BULUNAN AVANOS'LA İLGİLİ FERMAN VE BERATLAR 543

Funda SOLMAZ ŞAKAR

NEVŞEHİR'DE MİMARİ MİRASIN KORUNMASINDA KORUMA UYGULAMA VE DENETLEME BÜROSU'NUN ROLÜ..... 557

Öğr. Gör. Gülay TEMİZ, Emine Yurdanur UĞUR, Ezgi DOĞAN

SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS NEVŞEHİR'DE OYNANAN GELENEKSEL ÇOCUK OYUNLARI 565

Yrd. Doç. Dr. Gülser OĞUZ

NEVŞEHİRLİ DAMAT İBRAHİM PAŞA'NIN GÜNDELİK HAYATTAKİ İLGİ ALANLARIYLA İLGİLİ İPUÇLARI..... 581

Halil BERK, Yrd. Doç. Dr. Ferda ÜSTÜN

YABANCILAŞMA DUYGUSUNUN ÖRGÜTSEL SESSİZLİK ÜZERİNE ETKİSİ 591

Prof. Dr. Hasan Ali ŞAHİN

ASUR TİCARET KOLONİLERİ ÇAĞI'NDA NEVŞEHİRİN BATISINDA YER ALAN ÖNEMLİ BİR TİCARİ İSTASYON: NENAŞŞA ŞEHRİ 607

Yrd. Doç. Dr. Hasan YAVUZER

HAYATI VE HİZMETLERİYLE HÜNKÂR HACI BEKTAŞ VELİ 616

Yrd. Doç. Dr. Haşim ERDOĞAN

NEVŞEHİR'İN TBMM'DE İLK TEMSİLİ 632

Yrd. Doç. Dr. Hakan DULKADİROĞLU, Hatice DOKUR

NEVŞEHİR'DE ISINMA AMAÇLI YAKIT KULLANIMINDAKİ DEĞİŞİMLER VE
HAVA KALİTESİNE ETKİLERİ 647

Yrd. Doç. Dr. Hikmet Zeki KAPCI

DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ NEVŞEHİR MİLLETVEKİLLERİ VE MECLİS
FAALİYETLERİ 656

Öğr. Gör. Dr. Hüseyin ARAS

NEVŞEHİR'DE TURİZM GÜVENLİĞİ 672

Dr. Hüseyin BENLİ, Doç. Dr. M. İbrahim BAHTİYARİ

NEVŞEHİR BÖLGESİ EL YAPIMI HALI VE KİLİMLERİNDE KULLANILAN
DOĞAL BOYALAR VE BOYAMA YÖNTEMLERİ ÜZERİNE MODERN
YAKLAŞIMLAR 693

Yrd. Doç. Dr. Hüseyin CÜCE

NEVŞEHİR İLİ BİMS ÜRETİM SEKTÖRÜNDE TEMİZ ÜRETİM
OLANAKLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ 706

Doç. Dr. Hüseyin GÖNEL

NEVŞEHİRLİ ÖMER B. OSMAN'IN AYNUL-UYÛN ADLI ESERİ 722

Yrd. Doç. Dr. Hüseyin SARAÇ

NEVŞEHİRLİ DAMAT İBRAHİM PAŞA'NIN DEVLET AHVALIYLA İLGİLİ MISIR
YÖNETİCİLERİNE GÖNDERDİĞİ MEKTUPLAR 726

Yrd. Doç. Dr İbrahim Ethem ÖZKAN

NEVŞEHİR İLİ YER ADLANDIRMALARINDA KULLANILAN KİŞİ ADLARI VE
KÖKENLERİ..... 746

Yrd. Doç. Dr. İbrahim İLHAN, Öğr. Gör. M. Doğan KAMIŞ, Okan TÜRK

NEVŞEHİR YEREL MUTFAK KÜLTÜRÜNÜN GASTRONOMİ TURİZMİ
AÇISINDAN İNCELENMESİ..... 752

Doç. Dr. İbrahim YILMAZ, Yrd. Doç. Dr. Duygu EREN,

Arş. Gör. Meral BÜYÜKKURU, Betül ÇETİN

KONAKLAMA İŞLETMELERİNİN ENGELLİ TURİZMİNE YÖNELİK
UYGULAMALARI: NEVŞEHİR ÖRNEĞİ 766

Prof. Dr. İlyas GÖKHAN

NEVŞEHİR'İN İLK NÜFUS SAYIMI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME (1831) 787

Yrd. Doç. Dr. İrfan Deniz YAMAN, Yrd. Doç. Dr. Yavuz AYDIN,

Arş. Gör. İraz Aslı YAMAN

BATI KAPADOKYA (Aksaray İli) PALEOLİTİK YÜZEY ARAŞTIRMASI..... 802

Öğr. Gör. İsa Serhan CİHANGİR, Öğr. Gör. Osman ÖZER

YEREL HALKIN GÖZÜYLE SÜRDÜRÜLEBİLİR TERMAL TURİZM: “KOZAKLI
TERMAL” 816

Öğr. Gör. İsa Serhan CİHANGİR, Öğr. Gör. Osman ÖZER

AŞÇILIK EĞİTİMİ ALAN ÖĞRENCİLERİN EĞİTİM MEMNUNİYETLERİ VE
KARİYER BEKLENTİLERİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA “USET” 841

Arş. Gör. Kadri H. YILMAZ

DAMAT İBRAHİM PAŞA'YA SUNULAN TEŞEKKÜRNÂMELER 868

Öğr. Gör. Koray GENÇ, Öğr. Gör. Serkan ŞENGÜL

GÜZEL ATLAR DİYARINA YOLCULUK: KAPADOKYA BÖLGESİNE YÜKSEK
GELİRLİ TURİST ÇEKİMİNE YÖNELİK BİR DEĞERLENDİRME 878

Yrd. Doç. Dr. Kürşat KOÇAK

NEVŞEHİR YÖRESİNDEKİ BOZKIR TÜRK KÜLTÜRÜNE AİT DEFİN GELENEK
VE TÖRENLERİ..... 892

Prof. Dr. L. Gürkan GÖKÇEK, Öğr. Gör. Gülbin İNCE

ASUR DEVLETİ NİN TABAL KRALLIĞI İLE OLAN SİYASİ MÜNASEBETLERİ ... 899

Doç. Dr. Mehmet Ali YOLCU

İNANCIN SÜRDÜRÜLMESİNDE ZİYARET FENOMENİNİN ETKİSİ:
HACIBEKTAŞ İLÇESİ ÖRNEĞİ..... 912

Doç. Dr. Mehmet ÇERİBAŞ

NEVŞEHİRLİ ÂŞIK FUAD ZORLU'NUN ŞİİRLERİNDE KÜLTÜREL UNSURLAR . 923

Öğr. Gör. M. Doğan KAMIŞ, Okan TÜRK, Yrd. Doç. Dr. İbrahim İLHAN

NEVŞEHİR YEMEKLERİNİN FÜZYON MUTFAĞA UYGUNLUĞUNUN
İNCELENMESİ..... 943

Prof. Dr. M. Fatih KÖKSAL

HACI BEKTAŞ-I VELÎ'NİN ÖLÜM TARİHİ HAKKINDA 951

Arş. Gör. Mehmet Emin DEDE

KÜLTÜREL MİRAS İMGELERİNİN AKTARIM ARACI OLARAK TİCARİ
İŞLETME ADLARI: “NEVŞEHİR ÖRNEĞİ” 985

Yrd. Doç. Dr. Mehmet HAZAR, Yrd. Doç. Dr. Cevdet İLHAN

MUSTAFAPAŞA'DAKİ MAKEDONCA KONUŞURLARIN TÜRKÇESİ ÜZERİNE ... 992

Yrd. Doç. Dr. Mesut GÜN

NEVŞEHİR TÖMERDE B1 SEVİYESİNDE TÜRKÇE ÖĞRENEN AFGAN
ÖĞRENCİLERİN TÜRKÇE ÖĞRETMENİ ALGISI..... 1020

Doç. Dr. Metin Ziya KÖSE

MUKÂTAALI VAKIFLAR VE NEVŞEHİR'DE MUKÂTAALI VAKIF ÖRNEKLERİ
(XVIII-XIX. YÜZYILLAR)..... 1039

Arş. Gör. Muhammet Emin YILDIZLI, Doç. Dr. Hüseyin GÖNEL

NEVŞEHİR İLİ KAYMAKLI İLÇESİ KİTABE VE MEZAR TAŞLARI 1052

Arş. Gör. Murat GÜR

ABDULLAH RIZA ERGÜVEN'İN ŞİİRLERİNDE BİREYSEL TEMALAR VE
AVANOS..... 1068

Doç. Dr. M. Murat ÖNTUĞ

XIX. YÜZYILIN İKİNCİ YARISINDA DAMAT İBRAHİM PAŞA'NIN
NEVŞEHİR'DEKİ VAKIF ESERLERİNİN DURUMU HAKKINDA 1076

Yrd. Doç. Dr. Neşe HARBALİOĞLU

GREK HARFLİ TÜRKÇE BİR ESER: NEVŞEHİR SALNAMESİ 1913 1114

Doç. Dr. Nevzat TOPAL

MAÂRİF SALNÂMELERİNE GÖRE NEVŞEHİR'DE EĞİTİM VE ÖĞRETİM (1898-
1903)..... 1130

Arş. Gör. Nihan OZANSOY TUNÇDEMİR

NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ ÖĞRENCİLERİNİN KAPADOKYA
TURİZM BÖLGESİ İLE İLGİLİ FARKINDALIK ARAŞTIRMASI 1149

Arş. Gör. Nilay TURAÇ

YABANCI UYRUKLU ÖĞRENCİLERİN GENEL SAĞLIK DURUMLARI VE BUNU
ETKİLEYEN FAKTÖRLER İLE İLİŞKİSİ..... 1160

Öğr. Gör. Osman ÖZER, Öğr. Gör. İsa Serhan CİHANGİR

YABAN TV’NİN YERLİ AVCILARIN TUTUMLARINA YÖNELİK ETKİLERİ VE
AV TURİZMİ AÇISINDAN İRDELENMESİ: NEVŞEHİR İLİ ÖRNEĞİ..... 1171

Yrd. Doç. Dr. Özlem Öztürk ÇETENAK, Doç. Dr. Ersan ERSOY

Yrd. Doç. Dr. Emin Hüseyin ÇETENAK

TURİZMDE YOĞUNLAŞMA ANALİZİ VE TURİZM SEKTÖRÜNDE BİR RİSK
ÖLÇÜTÜ ÖNERİSİ: NEVŞEHİR ÖRNEĞİ..... 1194

Arş. Gör. Pelin CALPBİNİCİ, Ebru DIĞRAK

HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNİN BAKIM DAVRANIŞLARININ ÇEŞİTLİ
DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ 1216

Arş. Gör. Rahman ŞAHİN

CUMHURİYETİN İLK YILLARINDA KAPADOKYA’DA SAĞLIK..... 1227

Doç. Dr. Ramazan ADIBELLİ

KAPADOKYA’NIN ANTİK DÖNEM DİNİ DÜŞÜNCESİ ÜZERİNDEKİ PERS DİNİN
İZLERİ..... 1238

Yrd. Doç. Dr. Remzi AYDIN

ÜRGÜP MÜZESİ’NDEKİ TÜRK-İSLÂM KİTABELERİ 1254

Doç. Dr. Sadettin BAŞTÜRK

KÖYDEN ŞEHİRE ARABSUN (GÜLŞEHİR) 1287

Doç. Dr. Sadettin BAŞTÜRK, Nur BİLİR, Ayşe ÖDEMİŞ

TARİHİ SEVDİREN ADAM; AHMET REFİK ALTINAY 1296

Prof. Dr. Sebahattin BAYRAM, Doç. Dr. Remzi KUZUOĞLU

ÇİVİ YAZILI BELGELERE GÖRE M.Ö. 2. BİN’DE NEVŞEHİR..... 1318

Arş. Gör. Serkan KÖSE

MEKÂNIN KUTSALLAŞTIRILMASI: NEVŞEHİR ALEVİLİĞİNDE EŞİK İNANCI 1327

Serkan PAYDAK

TARİHİN GÖRSEL ANLATIMINDA ÖZEL MÜZELERİN ROLÜ: KAPADOKYA
SANAT VE TARİH MÜZESİ ÖRNEĞİ..... 1334

Öğr. Gör. Serkan ŞENGÜL, Yrd. Doç. Dr. Burak ERYILMAZ,

Doç. Dr. Oğuz TÜRKEY

NEVŞEHİR MUTFAK BİLİNİRLİĞİNİN DESTİNASYON MARKA DEĞERİ
BOYUTLARI İLE İLİŞKİSİNİN TESPİT EDİLMESİ 1346

Yrd.Doç.Dr. Seyhun ŞAHİN

TÜRKİYE SELÇUKLU SULTANLARI IV. KILIÇ ARSLAN İLE III. ALAEDDİN
KEYKUBÂD'IN NEVŞEHİR'DE YAŞAYAN CANLI HATIRALARI 1359

Yrd. Doç. Dr. Şamil YEŞİLYURT

MURAT DEVRİM DİRLİKİYAPAN'IN ŞİİRLERİNDEKİ İMGELER 1371

Arş. Gör. Şerife ÖRDEK

NEVŞEHİRLİ SIYÂM-ZÂDE HASAN HAMDÎ EFENDİ VE TERCEME-İ HÂLİ 1385

Öğr. Gör. Şükran DOĞRU GÜRPINAR

ÇAMURDAN SANATA UZANAN EL: GALİP KÖRÜKÇÜ 1395

Asst. Prof. Tekiner KAYA

CAPPADOCIA VISITOR PROFILE ANALYSIS: AXIX SHIFTING, REASONS AND
RESULTS 1425

Öğr. Gör. Tuğba GÖNEL SÖNMEZ

NEVŞEHİR DÜĞÜNLERİNDE GÂLE TÖRENİ VE “SAÇ” İMGESİ..... 1453

Yrd. Doç. Dr. Tuğrul BALABAN

AYŞE PASLANMAZ'IN ŞİİRLERİNDE TOPLUMSAL TEMA 1464

Doç. Dr. Tuncay BÜLBÜL

14. YÜZYIL ŞAİRİ GÜLŞEHRÎ'NİN ADI, MEMLEKETİ VE TÜRBESİ İLE İLGİLİ
DÜŞÜNCELER..... 1481

Öğr. Gör. Tülay Avcı TAŞKIRAN

GELENEKSEL ATLI SPORLARIN KAPADOKYA BÖLGESİNDE UYGULANMASI
..... 1489

Yrd. Doç. Dr. Ünal ZAL

TARİHİ METİNLERDE AKTARMA SORUNLARI..... 1499

Öğr. Gör. Yavuz Selim KALELİ, Yrd. Doç. Dr. Emin Erdem KAYA

Yrd. Doç. Dr. Emre ÜSTÜN, Öğr. Gör. Emre KÜÇÜKGÖK

ÜRGÜP'LÜ REFİK BAŞARAN'DAN DERLENEN TRT REPERTUARINDAKİ
TÜRKÜLERİN MELODİK YÖNDEN İNCELENMESİ 1517

Prof. Dr. Yıldırım ÖZBEK

KAPADOKYA BÖLGESİ OSMANLI DÖNEMİ DUVAR RESİMLERİNDE
PAYİTAHT TASVİRLERİ 1526

Arş. Gör. Yusuf KARAKUŞ, Arş. Gör. Koray ÇAMLICA

TUR HİZMET PERFORMANSININ KFG-AHP BÜTÜNLEŞİK YÖNTEMİ İLE
DEĞERLENDİRİLMESİ VE İYİLEŞTİRİLMESİ..... 1542

Okt. Zehra ERGEÇ

POSTMODERN TARİHİ ROMANLARDA NEVŞEHİRLİ DAMAT İBRAHİM PAŞA
..... 1560

NEVŞEHİRLİ DAMAT İBRAHİM PAŞA'NIN DEVLET AHVALIYLA İLGİLİ MİSİR YÖNETİCİLERİNE GÖNDERDİĞİ MEKTUPLAR

Yrd. Doç. Dr. Hüseyin SARAC
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
huseyinsarac@nevsehir.edu.tr

ÖZET

Sadrazam Nevşehirli Damat İbrahim Paşa, yaklaşık olarak on üç yıl süren sadrazamlığı zamanında sadece İstanbul ve doğup büyüdüğü Muşkara'yı âbâd edecek işlerle iştigal olmadı. Devletin taşrasında meydana gelen önemli gelişmeler hakkında tespitler yapmak, gelişebilecek olumsuzluklar karşısında tedbirler almak gibi konulara da yakinen değindiği bilinmektedir. Bu bağlamda Sadarete geldikten kısa bir süre sonra ülkenin çeşitli yerlerine gönderdiği ve bizzat kendisi tarafından kaleme alınmış olan mektuplar vardır. Bu tebliğde Nevşehirli Damat İbrahim Paşa tarafından Mısır Eyâleti'nin yönetimi ile alakalı olarak farklı zamanlarda gönderilen üç mektubu hakkında değerlendirmeler yapılacaktır. Bu mektuplarda Osmanlı taşrasındaki eyâlet düzeyinde yönetim merkezlerinden biri olan Mısır'da meydana gelen yolsuzluk ve rüşvete bulaşmış kişilere karşı uygulanacak yaptırımlar, bunun yanında isyan eden bazı Mısır Beylerinin isyan etmeleri karşısında alınacak tedbirler değinilen konular arasındadır. Mektuplarda İbrahim Paşa'nın Mısır'ın refahı ve huzuru için her türlü önlemi alma konusunda kararlı olduğu görülmektedir. Tebliğde, Nevşehirli Damat İbrahim Paşa tarafından kaleme alınan ve Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde bulunan mektuplar temel kaynak olarak kullanılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Nevşehir, Nevşehirli Damat İbrahim Paşa, Mısır, Mektup ve İsyân.

THE LETTERS SENT TO EGYPT GOVERNORS ON THE STATE AFFAIRS BY NEVŞEHİRLİ İBRAHİM PASHA

ABSTRACT

Nevşehirli Damat İbrahim Pasha, during the period of being the Grand Vizier (Prime Minister), which lasted for thirteen years, did not only engage in business that will bring comfort to İstanbul and Muşkara, his hometown. It is a known fact that, he also focused closely on such issues and made some determinations about important developments occurring in the countryside, and took precautions against any adversities that may occur within the state. In this context, shortly after being appointed to the position of grand vizier he sent letters, written by himself, to various parts of the country. In this paper, there will be an evaluation of three letters written at

different times by Nevşehir Damat Ibrahim Pasha about the administration of the Egyptian State. In the letters he mainly discussed such topics as corruption and people's infection by this corruption occurring in Egypt, one of the headquarters of the state in Ottoman provinces, and besides he wrote about the measurements taken against the uprising of some Egyptian, who were rebellious. In the letters Ibrahim Pasha seems to be determined to take every precaution for the peace and prosperity of Egypt. In the Communiqué, the letters penned by Nevşehir Damat Ibrahim Pasha and existing in the Prime Ministry Ottoman Archives will be used as the primary source.

Keywords: Nevşehir, Nevşehirli Damat Ibrahim Pasha, Egypt, Rebellion, Corruption and Letter.

GİRİŞ

Osmanlı Devleti kuruluşunu takip eden iki yüzyılda Rumeli'deki yayılmasını tamamladıktan sonra 16. yüzyılda Yavuz Sultan Selim döneminde Yakın Doğu'ya yöneldi. Osmanlı Padişahı Yavuz Sultan Selim, Mısır'ı hâkimiyeti altında tutan Mısır Memlûklarına¹ karşı takip ettiği siyaset sonucu 1515 yılında Suriye'yi ardından da 1517 yılında Mısır ve Hicaz Bölgelerini feth ederek Memlûk hâkimiyetine son verdi. Mısır'ın fethi tamamlandıktan sonra 1525 yılına kadar devletin bazı bölgelerinde olduğu gibi buradaki yerel Beylerle işbirliğine giderek yönetmeyi tercih etti. Böylelikle yeni bir yönetim anlayışı da geliştirdi. Böylece Mısır'ı, Memlûkların *melik el ümera* ünvanıyla Halep'in eski Valisi Hayrı Bey'e emanet etti. Bu Bey'in 1522'de ölmesiyle bazı Beyler Osmanlı'ya karşı ayaklandı. İstanbul'da sadrazam olmayı bekleyen Ahmet Paşa, Mısır'a ayaklanmayı bastırmak üzere Vali olarak gönderildi. Akabinde de Vali olarak atandı. Bir süre sonra da Ahmet Paşa kendi iktidar alanını genişletmeye çalışınca devlet, bir süre atadığı Valisiyle uğraşmak zorunda kaldı. Bu sefer dönemin Osmanlı Sadrazamı İbrahim Paşa, isyanı bastırmakla görevlendirildi. 1525 yılında ise Osmanlı'nın Mısır'ı nasıl yöneteceğine dair bir kanunnâme hazırlandı. I. Selim'in onayıyla uygulamaya konulan kanunnâme, Osmanlı Devleti ile Mısır arasındaki münasebetleri düzenleyen temel bir belge oldu. Bu kanunnâmeye göre Mısır, *sâlyâneli*² olarak yönetilecekti. Bu kanunnâme

¹ Memlûkler; 1250-1517 yılları arasında Mısır ve civar bölgelerde hüküm süren devlettir. Bkz. Kâzım Yaşar Koprman, "Mısır Memlûkleri", *Türkler Ansiklopedisi*, C. 5, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, 166-214.; İlyas Gökhan, "Hayat Bölgesi'nde Memlûkler Dönemi", *Başlangıçtan Günümüze Hatay Tarihi*, Hatay Valiliği Yayınları, Ankara 2013, s. 139-145.

² Sâlyâne (yıllık): Osmanlı Malî teşkilatıyla alakalı bir terimdir. Bu sistemde, bazı görevlilere yaptıkları görevin karşılığında yıllık olarak ödeme yapılır. Aynı şekilde taşra teşkilâtında geliri yıllık olarak hazineye aktarılan eyâletler için de kullanılır. Uygulamanın ilk örnekleri Fatih Kanunnâmesi'nde görülür. Tımar sisteminin uygulanmadığı yerlerde bu sistem uygulanır. Sâlyâne ile idare edilen eyaletlerdeki beylerbeyi, sancakbeyi ve diğer görevlilerin maaşı, idare ettikleri idari

18. yüzyılın ortalarına kadar değişmeden Mısır'da mevcut olan siyasî kurumlar arasındaki kuvvetler dengesini sağladı. Mısır, Eyâlet merkezi haline getirildikten sonra mukataa verilen Valiler tarafından yönetildi. Mısır'ın Askeri teşkilatı ise üç ana unsurdan oluşmaktaydı. İlki Vali ve emrindeki kuvvetler, ikincisi askeri ocaklar üçüncüsü ise Beyler ve onlara bağlı yerel kuvvet olarak adlandırılan Memlûklardı. Fethi takip eden ilk yüzyılda küçük çapta belli başlı isyanlar olsa da Osmanlı Valisi ve otoritesini sarsacak düzeyde herhangi bir rakip güç tarafından ciddi oranda rahatsız edilmedi. 17. yüzyılın sonuna doğru devşirme sisteminin bozulmasıyla beraber devlet teşkilatının da sarsılmasına yol açtı. Bundan hareketle de Mısır'daki yeniçeri ve diğer ocaklardaki disiplin de gevşemeye başladı. 18. yüzyıl Mısır Eyâleti'nde tıpkı Osmanlı merkezinde olduğu gibi büyük bir değişimin yaşandığı yüzyıl oldu. Şöyle ki; 18. yüzyıl başlarında Osmanlı subayları kanunnâme hükümlerine rağmen Mısır'da gayrimenkul sahibi olmaya ve *iltizam*³ işleriyle uğraşmaya başladılar. Bu durum zamanla subayların askerlikle ilgili aslî görevlerini ihmal etmelerine yol açtı. Emirleri altında silahlı asker barındıran askeri komutanlar (Beyler) zamanla güçlü siyasî grup haline gelerek Mısır'daki bütün idarî ve malî teşkilatı kontrolleri altına tutar olmuşlardır. Mısır Eyâleti merkezi olan Kahire, 18. yüzyıldan itibaren Beylerin nüfuzu altına girdiğini görmekteyiz. Yine bu dönemde önemli bir makam durumuna gelen *emîrü'l hacc*⁴ için beylerin birbirleriyle yarıştıkları

birimin hazinesinden kanunnâmelerde belirtildiği miktarda nakit olarak sâlyâne olarak ödenir. Kalan miktarsa masraflar düşüldükten sonra hazineye gönderilir. Mısır, Cezayir Tunus, Trablusgarb, Yemen ve Halep gibi eyâletler sâlyâneli eyâletlerdendirler. Osmanlı Devleti'nde ilk sâlyâneli eyâlet Mısır'dır. Bkz. Ahmet Tabakoğlu, *Gerileme Dönemine Girerken Osmanlı Maliyesi*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1985, s. 59-63.; İdris Bostan, "Sâlyâne", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C. 36, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2009, s. 59-60.

³ İltizam; Osmanlı Devleti'nde gelirlerin bir bölümünün belli bir bedel karşılığında devlet tarafından kişilere devredilerek toplanması yöntemidir. Kanuni Sultan Süleyman döneminden itibaren uygulanmaya başlanmıştır. Bkz. Bilal Eryılmaz, *Tanzimat ve Yönetimde Modernleşme*, İşaret Yayınları, İstanbul 2010, s. 113-118.

⁴ Emîrü'l-Hacc; İslâm'da devlet başkanı tarafından hac farızasını idâre ve organizesi için tayin edilen başkandır. Bilindiği üzere Osmanlı Devleti'nde hac vazifesini yerine getirmek isteyenler her yıl farklı yol güzergâhı izleyerek Medine ve Mekke'ye gidiyorlardı. Şam (Suriye) ve Kahire (Mısır) kervanları bunlardan birkaçıydı. Örneğin Üsküdar'dan Şam'a kadar Anadolu sağ kol güzergâhını takip ederek, Şam'da diğer yerlerden gelen hacı adaylarıyla birleşip, hac farzını yerine getirmek üzere emîrü'l hacc yönetiminde kutsal yerlere gitmek üzere Şam hac kervanlarının izlediği yoldur. Anadolu, Rumeli ve diğer yerlerden gelen hacı adayları kervanın hareket etmesine kadar Şam'da toplanırdı. Burada toplana hacı adayları buraya kadar at, katır ve eşekle gelirdi. Şam'da ise deveye binerdi. İstanbul ile Mısır arasındaki yol doğal bir pist halindeydi. Şam'dan hareket edecek kervana çoğu zaman emîrü'l hacc olarak Şam valisi tayin edilirdi. Emîrü'l hacc yönetimindeki kervan, Kubbetü'l Hacc'a sonra da Müzeyrib'e ardından Mafrak, Ayn-ı Zarka, Ma'an, Eşmeler, Tebük yolu ile de Medâyin-i Sâlih ve onun güneyinde bulunan Ülâ'ya gelir burada kervanlar Mekke emîri veya gönderdiği vekiller tarafından karşılanırdı. Bundan sonra kervan Mekke emîrlığının himayesine geçirdi. Böylece emîrü'l haccın görevi de bitmiş olur ve Şam'a geri dönerdi. XVIII. yüzyılda

anlaşılmaktadır⁵. Mektupların kaleme alındığı yıllar 18. yüzyılın başlarından itibaren Mısır'da meydana gelen gelişmelerin yaşandığı dönemlerdir. Dönemin Sadrazamı Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın Mısır yöneticilerine gönderdiği mektuplar, bölgenin yönetimine müdahil olmaya yönelik gelişmeleri kanıtlaması bakımından son derece önem arz etmektedir.

1. Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın Kısa Hayatı

Nevşehir'in eski adı olan Muşkara'dan genç yaşta İstanbul'a gelen İbrahim Paşa, eski saray masraf kâtibi Mustafa Efendi'nin tavsiye ve referansı ile 1689 yılında sarayın helvacı ocağına, kısa bir zaman sonra da yükselip *Dârüssaâde*⁶ ağasının yazıcısı olarak Edirne'ye gitti. III. Ahmet'in tahta çıkmasının ardında da *Dârüssaâde* yazıcılığına tayin edildi. Bu görevde bulunduğu dönemde Padişah'ın itimat ve teveccühünü kazandı. 1715 yılında Mora Seferi'nde görevlendirilen Vezîr-i Âzam (Sadrazam) Silahtar Damat Ali Paşa'nın yanında maliye işlerinden sorumlu tutuldu. Silahtar Damat Ali Paşa'nın Avusturya ile yapılan savaşta şehit düşmesi üzerine bu durumu padişaha arz etmek üzere ordu tarafından Edirne'ye gönderildi. III. Ahmet'in çok güvendiği Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'yı maliye işleri sorumluluğunu verdi. Verilen görevden kısa bir süre sonra da 1716'da *Sadâret Kaymakamlığına*⁷ tayin edildi. Şehit olan Silahtar Damat Ali Paşa'nın dul kalmış bulunan III. Ahmet'in kızı Fatma Sultan'la 1717'de nikâhlanarak damat oldu. 18. yüzyılın başlarında yani 1718 yılında da sadrazamlığa getirildi. 1730 yılına kadar da bu görevi sürdürdü. Eylül 1730'da meydana gelen Patrona Halil İsyanı sırasında Sultan

genelde Şam valisi emîrî'ni hacc olarak tayin edilmiştir. Bkz. Latif Armağan, "XVIII. Yüzyılda Hac Yolu Güzergâhı ve Menziller", *Osmanlı Araştırmaları*, C. XX, Enderun Kitabevi, İstanbul 2000, s. 76-80.

⁵ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, C. IV, s. 279-321. Ayrıca Bkz. Bruce Masters, "Arap Vilâyetlerinde Yarı Özerk Güçler", *Türkiye Tarihi (1603-1839)*, Çeviren: Fethi Aytuna, Kitap Yayınevi, İstanbul 2011, 239-248.; Sadettin Baştürk, "Osmanlıların Arap Coğrafyası Hâkimiyetine Dair Mülâhazalar", *11. Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi Bildirileri Kitabı*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul 2013, s. 571-578.

⁶ Dârüssaâde; Padişah ve ailelerinin günlük yaşamlarını idame ettirdikleri Topkapı Sarayı'nın Harem Dairesi'ne verilen isimdir. Bkz. Ülkü Altındağ, "Dârüssaâde", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 9, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1994, s. 1-3.

⁷ Dadâret Kaymakamı; Osmanlı merkez idaresinde Sadrazamlık makamını ifade eden terim olup Sadrazam, Serdar-ı Ekrem ünvanı ile sefere çıktığı zaman onun yerine yönetim merkezinde kalıp vekâleten Sadrazamın işlerini yapan vezir düzeyindeki görevlidir. Bkz. Mehmet İpşirli, "Sadrazam", *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 35, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2008, s. 414-419.

III. Ahmet'in heyetiyle birlikte vardığı karar gereğince öldürülerek cesedi isyancılara teslim edildi⁸. Sadrazamlık dönemi böylelikle kapanmış oldu.

Sadrazam Nevşehirli Damat İbrahim Paşa, yaklaşık olarak on üç yıl süren sadrazamlığı döneminde sadece İstanbul ve doğup büyüdüğü Muşkara'yı âbâd edecek işlerle iştigal olmadı. Devletin taşrasında meydana gelen önemli gelişmeler hakkında tespitler yapmak, gelişebilecek olumsuzluklar karşısında tedbirler almak gibi konulara da yakinen değindiği bilinmektedir. Bu bağlamda *Sadârete* geldikten kısa bir süre sonra ülkenin çeşitli yerlerine gönderdiği ve bizzat kendisi tarafından kaleme alınmış olan mektuplar vardır. Bu mektuplarda Osmanlı taşrasındaki eyâlet düzeyinde yönetim merkezlerinden biri olan Mısır'da meydana gelen yolsuzluk ve rüşvete bulaşmış kişilere karşı uygulanacak yaptırımlar, bunun yanında isyan eden bazı Mısır Beylerinin isyan etmeleri karşısında alınacak tedbirler değinilen konular arasındadır. Mektuplarda İbrahim Paşa'nın Mısır'ın refahı ve huzuru için her türlü önlemi alma konusunda kararlı olduğu görülmektedir. Bizzat kendisi tarafından kaleme alınan üç mektubu aşağıda tabloda listelenmiştir. Bkz. Tablo-1.

2. Mektuplar

Tablo-1. Nevşehirli Damat İbrahim Paşa Tarafından Kaleme Alınan Üç Adet Mektubu.

Mektuplar	Tarih	Müellif	Muhatap	Konu
1. Mektup	H. 1 Recep 1135	Sadrazam Nevşehirli	Mısır	Yeni emîrî'l hacc görevlisinin atanması, Cidde
	M. 7 Nisan 1723	Damat İbrahim Paşa	Valisi (Beyi)	Mutasarrıflığı'ndan alınamayan Mekke ve Medine'deki hizmetler için kullanılacak paranın tahsili hak.
2. Mektup	H. 3 Safer 1138	Sadrazam Nevşehirli Damat	Mısır Valisi (Beyi)	İsyan eden Çerkez Ethem Bey'in infaz emrinin yerine getirilmesi hak.

⁸ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, C. II, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1983, s. 147-150. Ayrıca Bkz. Tufan Gündüz, *Osmanlı Tarihi El Kitabı*, Grafiker Yayınları, Ankara 2012, s. 355-388.

	M.	11	İbrahim		
	Ekim		Paşa		
			1725		
	H.	3	Sadrazam		Asayiş ve düzen bozucu
3. Mektup	Safer		Nevşehirli	Mısır	hareketler kalkışan
			Damat	Valisi	kişilerin yakalanarak
	M.	20	İbrahim	(Beyi)	gerekli cezaların
	Eylül		Paşa		verilmesi hak.
			1727		

Dönemin Sadrazamı Nevşehirli Damat İbrahim Paşa tarafından yazılan üç mektubun muhatabı her ne kadar mektubun içeriğini dikkate alarak dönemin Mısır Valisi olduğunu yukarıda belirttiysek de dönemin Mısır Beyi'nin kim olduğuna dair mektupta açık bir bilgi verilmemektedir. Bu önemli ayrıntının mektupta paylaşılmıyor olması mektubun kaleme alındığı dönemlerde sık sık Mısır yöneticilerin değişmesinden kaynaklı olmalıdır.

2.1. Birinci Mektubun İçeriği

Mısırın sorunlarıyla alakalı konuları içeren ve Mısır Eyâleti yöneticileri tarafından kaleme alınıp Osmanlı yönetim merkezine gönderilen ilk mektupta Mısır'da birtakım sıkıntıların cereyan ettiği ve bu sıkıntıların halli için sadrazamın devreye girmesi talep edilmektedir. Sıkıntılardan birisi Mısır *emîrû'l hacc* vazifesinde bulunan İsmail Bey'in kendi isteği ile görevini bırakması neticesinde aynı vazifeyi yürütmek üzere yerine Mısır'dan Abdullah Bey'e verildiği bildirilmiştir. Fakat daha sonra *emîrû'l haclık* görevinin Abdullah Bey'e değil de Mehmet Bey'e verilmesi yönünde bâbüssaâde Ağası Hasan Ağa'ya konu ile ilgili haber gönderilmiş. Ardında da eğer henüz bu görev Mehmet Bey'e verilmemişse görev verilme isteği alı konulup, hac zamanına kadar görevin Abdullah Bey'e teslim edilmesi istenmektedir. Görev eğer Mehmet Bey'e verilmişse onun üzerinden alınıp Abdullah Bey'e verilerek Mısır'a gönderilmesi talep edilmiştir. Mısırdan İstanbul'a gönderilen mektupta talep edilen konulardan biri budur⁹.

⁹ BOA. C. DH. 39/1945.

Aynı mektupta bahsedilen diğerk bir konu da H. 1133/M. 1720-21 ve H. 1134/M. 1721-22 tarihleri için Cidde Mutasarrıflığı'nın Mısır Hazinesi'ne her sene *küsûfiyye'-i kebir*? ismiyle ödenmesi gereken paranın (ki 1134 senesi için 80.380) hac zamanı başlamadan önce Harameyn (Mekke ve Medine)'in çeşitli ihtiyaçlarının karşılanması ve temizliği için ödenmesi gerekliliğı dile getiriliyor. Yani para Cidde Mutasarrıflığı'ndan Mısır Hazinesi'ne gönderilecek, Mısır *emîrû'l hacca* da hac mevsiminden önce de bu parayı Harameyn ihtiyaçları için kullanacaktır. Bu esnada (1134) Cidde Mutasarrıfı Ali Paşa olup 1133 yılında Cidde Mutasarrıfı olan kişi ise halen daha Trablusşam Valisi olan Vezir İbrahim Paşa'dır. Yukarıda belirtilen sorunların ne şekilde halledileceğine yönelik Mısır'dan gelen yazıya cevaben dönemin Osmanlı Devleti'nin Sadrazamı (Başbakan) Nevşehirli Damat İbrahim Paşa tarafından H. 1 Recep 1135/M. 7 Nisan 1723 tarihinde bir mektup gönderilmiştir. Mektubu Mısır'a Tatar lakabıyla anılan *çuhadar*¹⁰ götürmüştür. Mektupta dönemin bürokratlarından Çerkez Mehmet Bey ve İsmail Beylerle bahsi geçen konular müzakere edildikten sonra yapılması gerekenlerin iletileceğı bildirilmiştir¹¹.

2.2. İkinci Mektubun İçeriğı

İkinci mektupta, Mısır Beylerinden Çerkez Mehmet'in eşkıyalık yaptığı, fesat çıkarmak suretiyle halkın huzurunu kaçırdığı, bu konuda ne yapılması gerektiğı yönünde Mısır yöneticilerinin İstanbul'dan talebi söz konusudur. Anladığımız kadarıyla daha önce de bu konuyla ilgili İstanbul'dan görüş istenmiş. Osmanlı idarecileri de isyan çıkaran beylerin idam edilmesi yönünde emir telakki etmişti. Ancak İstanbul'un emrine uyulmamış olsa gerek ki, H. 3 Safer 1138/M. 11 Ekim 1725 tarihinde dönemin Sadrazamı Nevşehirli Damat İbrahim Paşa tarafından Mısır'a cevaben kaleme aldığı mektupta; Cidde Mutasarrıfı Ebubekir Paşa vasıtasıyla bahsedilen Bey'in idam fetvası Mısır yöneticilerine gönderildiğı, fetvanın ulema, eşraf ve ümera huzurunda okunmuş olmasına rağmen neden gereğı yerine getirilmediğı, neden sadece Çerkez Mehmet'in hânesine kimsenin yaklaştırılmadığı ve onunla muhatap edilmediğı sorgulanmıştır. Yoksa bunun sebebi emri yerine getirirsem beni yerimden ederler mi fikriyle hareket mi edilmiştir? diye sorulmuş,

¹⁰ Çuhadar; Osmanlı Devleti'nde sarayın büyük memurlarından ve padişahların hizmetlerinde bulunanlardan birine verilen addır. Çuhadan yapılmış bir elbiseyi giydikleri için veya Padişah'ın giyeceklerini muhafaza edip taşıdıkları için bu adla anılmışlardır.

¹¹ BOA. C. DH. 39/1945.

akabinde Çerkez Mehmet'in idam edilmesi kararı tekrarlanmış ve neticesinin de İstanbul'a bildirilmesi talep edilmiştir¹².

2.3. Üçüncü Mektubun İçeriği

Mısır yerel yöneticilerinin kaleme aldığı ve *mehterbaşı*¹³ vasıtasıyla İstanbul'a ulaştırılan mektupta; ambar emini olarak görevli Sarı Ali, Çavuşlar Kethüdası Abdullah ve İsmail Bey ile kardeşi Deli Mustafa ve Hain Yusuf Bey'in ve eski yeniçeri ağası Süleyman Mısır'da ittifak halinde olup düzeni bozucu eylemlerde buldukları, Ali ve Abdullah'ın yakalanıp cezaları verildiği fakat onlarla birlikte hareket eden Deli Mustafa, Hain Yusuf ve Süleyman'ın firar ettikleri, bunların yakalanması için görevliler tayin edildiği bildirilmektedir. Bu gelişmeler İstanbul'la paylaşılırken gelişebilecek olaylar karşısında ne tür tedbirlerin alınması gerektiği yönünde de İstanbul'dan görüş istemişlerdir. Ayrıca Serez'de¹⁴ vukû bulan fitnenin yani isyanın def edilmesi için de dua ettikleri beyan edilmiştir. H. 3 Safer 1140/M. 20 Eylül 1727 tarihinde Nevşehirli Damat İbrahim Paşa tarafından Mısır'a gönderilen ve aynı zamanda cevap yazısı olarak da adlandırabileceğimiz üçüncü mektupta; yukarıda adı geçen şahısların yakalanması için gereğinin yapılması, fitne ve fesada asla izin verilmemesi istenmiştir. Bunun yanında mektupta; Serez'de vuku bulan fitnenin def edilmesi hususundaki temennileri için de Mısır yöneticilerine teşekkür etmiştir. Fitne ve fesadın Kahire'de vukû bulması durumunda bunu giderebilmek için Mısır ve yediocak zabitanlarına (zabitanların tecrübeli olanları) hitaben padişah tarafından hatt-ı hümayun gönderildiği, bunlardan alacağınız destekle fitnenin ortadan kaldırılması ve bu şekilde hareket edilmesine gayret gösterilmesi, cezaları verilen ambar emini Sarı Ali, Abdullah ve müttetikleri olan ve henüz yakalanamayan çavuşlar kethüdası İsmail ve kardeşi Deli Mustafa ve Hain Yusuf ile eski yeniçeri ağası Süleyman'ın üzerlerinde bulunan *miriye* ait ne varsa (devlete ait), ulufeleri

¹² BOA. C. DH. 238/11898.

¹³ Mehterbaşı; Mehterhanenin başı, mehter takımının yetiştirilmesinden ve çalışmasından sorumlu kişidir. Saray çadırlarının başı olan kişiye de mehterbaşı veya çadır mehterleri denmektedir. Bkz. Mithat Sertoğlu, *Osmanlı Tarih Lûgati*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1986, s. 69.

¹⁴ Serez; Osmanlı Devleti döneminde Balkanların önemli merkezlerinden birisidir. Aynı zamanda bir sancak merkezidir. Dönemin isyancılarından Şeyh Bedreddin'in de idam edildiği yerdir. Yunanistan Makedonyası'ndaki idarî bölgelerden birinin merkezidir. 1375'ten 1912 yılına kadar Osmanlı egemenliğinde kalan şehir, Selanik Dedeoğaç yolu üzerindedir. Günümüzde Yunanistan sınırları dâhilindedir.

varsa bunları memur Mehmet Efendi vasıtasıyla ve sizin desteğinizle alınarak bunların kaydedilmesi ve hazineye aktarılması emir buyurulmaktadır¹⁵.

3.1. Mektuplarda Belirtilen Problemler ve Çözümü Önerileri

3.1.1. Birinci Mektupta Belirtilen Problemler ve Çözüm Önerileri

Birinci mektupta belirtilen temel problem şudur; kendi isteği ile *emîrû'l hacc* görevini bırakan İsmail Bey'in yerine Mısır Bey'i bu göreve ilk olarak Abdullah Bey getirilmesi yönünde görüş beyan etmiştir. Ardından ise bu önerisinden vazgeçerek Abdullah Bey'in yerine Mehmet Bey bu göreve önerilmiş. Her ne kadar mektupta belirtilmediyse de Mısır yöneticileri verdikleri bu karardan da vaz geçerek bu defa Mehmet Bey'in değil de ilk olarak önerilen kişi olan Abdullah Bey'in bu makama getirilmesi yönünde ısrar edilmiştir. Bu konuda ısrarcı olunmasının belirtisi de mektupta şöyle ifade edilmiştir: Görev eğer Mehmet Bey'e verilmişse onun üzerinden alınıp Abdullah Bey'e verilerek Mısır'a gönderilmesi rica olunur denilmiştir. Mektupta bu konunun nasıl çözümlendiğine dair veya bu makama kimin getirildiğine dair bir bilgi bulunmadığı gibi çözümün halli için bir öneri de söz konusu olmamıştır¹⁶.

Birinci mektupta belirtilen diğer problem ise Cidde Mutasarrıflığı'nın Haremeyn yani Mekke ve Medine deki çeşitli ihtiyaçlar için her yıl düzenli olarak ödediği ancak H. 1133/M. 1720-21 yıllarında ödemediği *küsûfiyye-i kebir* ismiyle zikredilen paranın tahsil edilememiş olmasıdır. Bu probleme çözüm önerisi olarak dönemin bürokratlarından Çerkez Mehmet ve İsmail Beylerin nezdinde meseleler müzakere olunduktan sonra görüş bildirileceği dile getirilmiştir¹⁷.

3.1.2. İkinci Mektupta Belirtilen Problem ve Çözüm Önerileri

Mısır'dan İstanbul'a yazılan ikinci mektuptaki temel problem; dönemin Mısır Beylerinden olan Çerkez Mehmet'in fitne, fesat ve eşkıyalığa başvurmak suretiyle isyana teşebbüsüdür. Mektuptan anlaşıldığı üzere daha önceden bu Beylerin idam edilmesine yönelik devlet yetkilileri görüş bildirmişler. Ancak dönemin Mısır yöneticileri bu kararı uygulamadılar. Bu mektupta çözüm önerisi olarak isyan eden Beylerin idam edilmesine yönelik görüş tekrarlanırken, daha önceki mektuplarda aynı yönde görüş bildirmelerine

¹⁵ BOA. C. DH. 292/14581.

¹⁶ BOA. C. DH. 39/1945.

¹⁷ BOA. C. DH. 39/1945.

rağmen neden infaz edilmedikleri de sorgulanmıştır. Buna ek olarak gereği yapıldıktan sonra da neticesinin İstanbul'a bildirilmesi talep edilmektedir¹⁸.

3.1.3. Üçüncü Mektupta Belirtilen Problem ve Çözüm Önerileri

Bu mektupta belirtilen temel problem; Ambar Emimi Sarı Ali, Çavuşlar Kethüdası Abdullah ve İsmail Bey ile İsmail Bey'in kardeşi Deli Mustafa, Hain Yusuf Bey'in ve Yeniçeri Ağası Süleyman'ın aralarında ittifak oluşturup düzeni bozucu eylemlerde bulunmalarıdır. Probleme çözüm önerisi olarak da belirtilen şahısların tamamının derhal yakalanması, üzerlerinde devlete ait ne varsa yani ulufeleri varsa alınması, memur Mehmet Efendi'ye verilerek bunların kaydedilmesi, ardından da elde edilen gelirlerin hazineye aktarılması buyurulmaktadır¹⁹.

4.1. Mektupların Dil ve Üslup Yönünden Değerlendirilmesi

Mektup klasik Osmanlı Türkçesi'nin dil özelliklerini yansıtmaktadır. Bu durum mektupta kullanılan Arapça ve Farsça tamlamaların çokluğundan rahatça görülebilir. Mektuplarda kullanılan kelimelerin sıklığı, geldikleri köken itibarıyla şöyledir: Özel isimler ve bağlaçlar hariç olmak üzere birinci mektupta yaklaşık olarak 211 Arapça, 107 Türkçe ve 23 Farsça olmak üzere toplamda 341 kelime, ikinci mektupta 247 Arapça, 139 Türkçe ve 26 Farsça olmak üzere toplamda 412 kelime, üçüncü mektupta ise 290 Arapça, 80 Türkçe ve 27 Farsça kelime olmak üzere toplamda 397 kelime kullanılmıştır. Üç mektupta kullanılan toplam kelime sayısı ise 1150'dir. 1150 kelimenin içinde 748 Arapça, 326 Türkçe ve 76 Farsça kökenli kelime bulunmaktadır. Yine bu dönemin bir dil özelliği olan yuvarlaklaşma hadiselerine mektupta rastlamaktayız. Saâdetlü, izzetlü ve gelüp gibi kelimeleri örnek gösterilebilir. Mektubun giriş cümlesinde klasikleşmiş saygı ifadeleri kullanılmıştır. Arapça ve Farsça kelimelerin fazlalığı muhatap alındığı memleketin yöneticileri açısından olmasa da günümüz araştırmacıları tarafından mektupların anlaşılmasını zorlaştırdığı söylenebilir.

Bir tür Osmanlı diplomatiğinde yazışma örneği olarak özel bir yeri bulunan bu mektupların yapıcı, öğüt verici ve onarıcı bir üslupla yazılmışlardır. Diğer belgeler gibi selam, konu ve bitirme rükünleri gibi şart olan rükünlerin pek çoğunu ihtiva etmekte olup sadece dua kısmına yer verilmemiştir. Anlatıcı Sadrazam'ın kendisi olduğu için birinci

¹⁸ BOA. C. DH. 238/11898.

¹⁹ BOA. C. DH. 292/14581.

şahıs eki kullanılmıştır. Kelimeler özenle seçilerek iletilmek istenilen fikrin tesir gücü arttırılmaya çalışılmıştır. Ayrıca, mektubun çağrı işlevi ve gereği, muhatabı harekete geçirme fonksiyonunu da yükseltmiştir.

5.1. Mektuplarda Geçen Özel İsimler, Terimler ve Yer İsimleri

Mektuplarda geçen özel isimler ve yer adları şunlardır; Ahmet Paşa (1522’de Mısır’da çıkan ayaklanmayı bastırmak için Mısır’a gönderilen Vali), İbrahim Paşa (İstanbul’dan bağımsız hareketlerde bulunan Mısır Valisi Ahmet Paşa’nın isyan teşebbüslerini bastırmakla görevlendirilen ve akabinde Mısır’a vali olan Bey), İsmail Bey (kendi isteği üzerinden emîrî’l hacc’lık görevinden ayrılan kişi), Abdullah Bey (emîrî’l hacc’lık görevine gelen kişi), Mehmet Bey (emîrî’l hacc’lık görevine getirilmek istenen kişi), Hasan Ağa (bâbüssaâde ağası), Ali Paşa (Cidde Mutasarrıfı), İbrahim Paşa (Trablus-Şam Valisi), Çerkez Mehmet Bey (İstanbul’daki bürokrat), İsmail Bey (İstanbul’daki bürokrat), Çerkez Mehmet (Mısır’da isyana teşebbüs eden eşkiya), Ebubekir Paşa (Cidde Mutasarrıfı), Mehmet Efendi (memur) Deli Mustafa (isyan eden, âsî), Hain Yusuf (isyan eden, âsî), Sarı Ali (ambar emini, âsî), Çavuşlar Kethüdası Abdullah (isyan eden, âsî), Yeniçeri Ağası Süleyman (isyan eden, âsî), Tatar (lakap), emîrî’l hacc (hac kervanına emir ve komuta eden görevli), kûsûfiyye-i kebir (vergi çeşidi), mutasarrıf (sancak yöneticisi), çuhadar (görevli) ve ulufe (maaş çeşidi)’dir. Yer isimleri olarak da; İstanbul (Osmanlı yönetim merkezi), Mısır (Osmanlı Devleti’nin eyâlet merkezlerinden biri), Kahire (Mısır’ın merkezi), Cidde (Mutasarrıflık merkezi), Harameyn (Mekke ve Medine), Trablus-Şam (sancak merkezi), Serez (Selanik Sancağı’na bağlı kazâ merkezi), Hilvan (yerleşim birimi), Kınık (yerleşim birimi) ve Azir (yerleşim birimi)’dir.

6.1. Mektupların Tam Transkripsyonu

6.1.1. Binci Mektubun Tam Transkripsyonu

Benim ‘izzetlü sa‘âdetlü karındaş-ı a‘zzam hazretleri. Bu esnâda bizim telhîs ve cenâbınızın çûkadârı ve Tâtâr yediyle irsâl buyurulan mekâtib ve kâ‘immeleriniz gelub vâsıl ve mefhûmlarına bi’l-cümle itlâ‘-ı muhalles hâsıl olub cenâbınızın iltimâsı ve İsmail Bey’in istida‘âsı üzere ‘avâtıf-ı ‘aliyye-i şehriyâriden Mısır mîrî’l-hâclığı emren Mısır’dan Abdullah Bey’e tevcîh ve emr-i şerîfi isdâr ve irsâl olundu. Ancak bundan akdem mîrî’l-hâclık merkûmun Mehmed Bey’e ikâsı emri babü’s-sa‘âde ağası ‘izzetlü Hasan Ağa’ya hacc-ı şerîf mesârifine medâr olmak üzere virilüb gönderilmişidi eğer henüz sâlifü’z-zikr emr-i şerîf Mehmed Bey’e verilmedi ise alikonulub bu def‘a

gönderilan tevcih emri Abdullah Bey'e teslim ve ağa-yı müşârü'l-ileyh hazretlerine mu'tâddan ziyadece ikrâm itdirilmeğe dikkat ve eğer ikâ emri Mehmed Bey'e verilmiş ve tarafından ağa-yı müşârü'l-ileyhe İkrâm olunmuş bulunur ise Mehmed Beğ'in giden şeyin Abdullah Bey'den alıvrilüb Beyleri bulunmağa ve ikâ emri yedinden alınub girü bu tarafa gönderilmeğe sâdaret ve ağa-yı mûma-ileyhin refâh-ı hâl ile savb-ı maksûduna zehâb-û iyâbı aksa-yı murad-ı muhallesi olmağla bundan esbak-ı tahrîr ve teşvîr olunduğu vech üzere her ahvâline gereği gibi himmet buyurmanız me'mûldur. İltimâs-ı şerîfleri üzere İshak Efendi dâ'îlerine ber-vechi ma'îşet Kınk (?) ma' 'Azir kazâsının mektûb ve tezkiresi ve bir adedi Yakub Efendi dâ'îlerine dahî Kayseriye nikâbeti kâğıdı alınub tarafı şeriflerine irsâl olunduğundan mâ'ada beher sene Cidde mutasarrıfları tarafından Mısır hazinesi cânibine Kûsûfiyye'-i Kebir (?) nâmıyla virilmek üzere Mısır'ın irâd-ı mu'ayyenesinden olan seksen bin Üçyüz seksen parayı yüz otuz dört senesiçün bilâ kusûr tarafınıza virmek ve fimâ-ba'd sene be sene edâ eylemek üzere Cidde mutasarrıfı vezîr-i mükerrerem 'izzetlü Ali Paşa Hazretlerine ve yüz otuz üç senesiçün dahî sabıkan Cidde ve hâlâ Trablus-ı şam Vâlisi olan vezir-i mükerrerem İbrahim Paşa hazretlerine hitâben tenbih ve te'kîdi müştemil Evâmîr-i şerîfe isdâr ve mekâtib-i muhalles birle te'kîd-i hâl olunmuşdur cenâb-ı şerîfleri bizim olub hadd-i imkânda olan mes'ûlünüze müsa'ademiz bî dirî' idüğü beyândan Müstağnidir hemân cenâb-ı sa'âdetleri dahî her hâlde gayret ve hamiyet ve hususan Akdem-i mehâm-ı lâzımü'l-ihitimâmndan olan gılâl-ı haremeynin pâk ve musaffâ olmak üzere Vakt ü zamânıyla mahallerinden cem'î ve tahsiline ve mevsimi hulûlünde her ahvâline ihtimâm-ı tâm ile irsâl ve isâline ve ahâli-i Haremeyn-i muhteremeynden devâm-ı ömr ü devlet-i pâdişâhi ve kıvâm-ı ferr ve şevket-i şehinşâhî için isticlâb-ı da'vât-ı hayriyyeye sa'y ve dikkat ve sâ'ir uhde'-i ihtimamınıza müteretteb olan umûr ve husûsun edâ ve temşiyetine Bez-i cell-i himmet buyurasız Çerkes Mehmed Bey maddesi İsmail Bey ile müzâkkere olunub şimdilik 'alâ hâlhi terk olunması münâsib idüğü tahrîr ve işâret Buyrulmuş tanzîm-i umûr-ı memleket-i Mısırıye öteden berü bi'l-istiklâl zimmet-i himmetinize vedi'a kılınub ve cenâb-ı sadakat me'ablarına küllî i'timâdımız ve dâ'ima muvâfık-ı rızâ-yı hümâyûn-ı cihândâri hıdamât-ı meşkûre vücûde getirmeğe mecz ü sâ'î oldukları yakinen ma'lûmumuz olmağın her emirde münâsib ve müstasvib olan hâlet ne ise anî ihtiyâr ve cenâb-ı sa'âdetlerinden me'mûl-i muhalles

olduğu vechle mü'esir-i hamide ve hidamât-ı bendiyye izharına sa'y-i bî-şümâr buyurmaları mes'ul ve der-(...) dir. Fî gurre-i Receb 1135²⁰.

6.1.2. İkinci Mektubun Tam Transkripsyonu

Benim 'izzetlü sa'âdetlü karındaş-ı a'zam hazretleri ümerâ'-yı Mısır'dan Çerkes Mehmed'in birkaç seneden berü ve envâ'i gûne fesâd ve şekâveti ve nice evâmîr-i 'aliyyenin 'adem-i infâz ve icrâsında zâhir ve aşikâr olan hebâset ve mel'aneti meşhûr âfâk olduğundan kat'ı nazar-ı müfsid-i mezbûrun katlini mûcib hezâr ef'âl-i kabîha ve harekât-ı fazîhası olduğu bi'd-defa'ât tarafınızdan dahi tahrir ve mezbûrun hakkında hatt-ı hümâyûn-ı şevketmakrun ile ma'nûn (?) yedinizde iki satır bir emr-i celilü'l-kadir bulunsa bilâ su'ûbetin cezâsını tertîb ideceğiniz teşvîr buyrulduğuna binaen ve müfsid-i mezbûrun rûy-ı arzdan i'dâm-ı vücûd-ı hebâset alûdunu muktezi envâ'i ef'âl-i seyyi'esi olduğu rûtbe'-i tevâtüre resîde olmak takrîbî ile izâle ve i'dâmı emri istiftâ olundukda tertibi cezâsı için hakkında fetevâ-yı şerîfe virilüb bilâ-amân cezâsı tertîb olunmak üzere aynı kerîme ile müzeyyen ve mübârek hatt-ı hümâyûn-ı celâlet-makrûn ile ma'nûn ve irtikâb eylediği fezâyih ve kabâyihî mübeyyin ve tenbîh ve te'kîdî mutezammun mufassal ve meşrûh emr-i celilü'l-kadr sâdr ve bu emre kemâl-i mertebe ihtimâm-ı hümâyûn-u cihândârî te'allük itmekle sâlifü'z-zikr fermân-ı celîli'l-unvân Cidde mutasarrıfı vezir-i mükerrem 'izzetlü Ebubekir Paşa hazretleriyle gönderilüb mazmûn-ı münîfini infâz ve icrâda kat'a tereddüd olunmak iktizâ itmeyüb husûsan vezir-i müşârü'l-ileyh hazretleri binden mütecâviz müsella kapûsu halkı ile Mısır'da dehşet endâz kalûb müfsidîn olarak teccüm idüb otururken divân-ı Mısır Kahire'de cümle 'ulemâ ve eşrâf ve ümerâ ve yedi ocâk zâbitân ve ihtiyârları muvâcehelerinde fermân-ı hümâyûnı feth ve kıra'at ve husûl-i matlûb-ı hümâyûna bezl u sa'y u kudret ve sarf-ı sa'y u kudret ve sarf-ı sa'y-ı mükennet lâzım ve lâ-büd iken teşebbüs olunmayüb misâl-i vâcibü'l-imitsâli ketm ve ahfâ ve vezir-i müşârü'l-ileyh mansıbına 'azîmet eyledikten sonra dahi bir müddet tevakkuf ve yine fermân-ı hümâyûnu çıkarmayub Çerkes Mehmed'in hânesine kimesne varmasun deyu tarafınızdan ocaklara buyrulduklar yâzub irsâl eylemeniz bunun ve verâsında dahî çıkacak iş olduğunu izâh ider bir halet olub müfsid-i mezbûrun bâis-i (...) olacağı zâhir iken ne mülâhaza ile ihtiyâr olunmuşdur. Ve buyrulduklar kârgir olmadığı zâhir olduğu gibi gayri iş neye varacağı ma'lûm oldukdan sonra dahî henüz teklîf-i nüzûl olunmadın izhârına tasaddî olunmadığına bâ'is ve bâdî nedir su'âl-i hümâyûn vârid olub

²⁰ BOA. C. DH. 39/1945.

sihhati ve hakikati ile ‘ale’t-tafsîl cevâbı cenâbınızdan matlûb-ı hümâyûn-ı cihândârî olmağla kâ’imme-i müveddet(?) tahrîr ve irsâl olunmuşdur emr-i ‘alîşânî izhâr eyledüğüm gibi beni yerimden tenzîl iderlerdi fikriyle ketm olunduysa kat‘â bu fikriniz bir fâ‘ideyi münteci (?) olmayub müfsid-i mezbûr yine işini gördü eğer fermân-ı ‘alîşânî divân-ı Mısır’da kira‘at ve bütün ocaklara mazmûn-ı münîfini işâ‘at itdirmiş olsanız belki işin husûlî me‘mûl idi olmadığı sûretde sizi ol-vakt itdirmiş olsalar dahi emr-i padişâhîyi icrâya mecd u sâ‘î iken böyle bir hâlet zuhûrunda tarafınıza kat‘â su‘âl ve cevâb teveccüh itmezdi. Bir iki seneden berü mezbûrun i‘dâm ve izâlesi için sâlifü’z-zikr emr-i celîlü’l-kadrdan mâ‘adâ tarafımızdan size mahfi kâğıdlar dahî gönderilmişken ve bir vâcibü’l-izâle için bütün Mısırlı islâmını fedâ idüb ulû’l-emre itâ‘atdan hurûc itmeyecekleri emr-i bedîhî olub hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûn izhâr olunsa mezbûrun tertîb-i cezâsı katı emr-i sehl idüğün ol-tarafdan vârid olanlar heber virüb cümlesi birbirlerinin haberlerini tasdik itmekte ve tamam-ı tarafınızdan havf ve haşyetde iken işbû sûreti kabul idinceye dek kaydı görülmediği gâyet istiğrab ve isti‘câb olunacak keyfiyettir hâsılı emr-i hümâyûnun ketmine bâdî ve işin bu sûreti kabul eylesine mü‘eddi ne idüğü matlûb-ı hümâyûn-ı şehriyârî olduğu vechle ‘ale’t-tafsîl kaleme alınub vukû‘ı ve sıhhat ve hakikati üzere i‘lâm ve işâret buyurmanız der-hevâstıdır (?) Fî 3 Safer 1138²¹.

6.1.3. Üçüncü Mektubun Tam Transkripsyonu

Benim ‘izzetlü sa‘âdetlü karındaş-ı a‘zam hazretleri. Mehter başı yediyle irsâl buyurılan mektûb ve kâ’imeleriniz ve sâ‘ir kâğıdlar gelüb vâsıl ve cümlesinin mefhûmlarına itlâ‘ı muhallesi hâsıl olmuşdur ümerâ-yı Mısır’dan anbar emîni Ali nâm müfsid ile Çavuşlar kethüdâsı Abdullah ve İsmail Bey karındaşı Deli Mustafa ve Hayin Yusuf Bey ve Yeniçeri Ağası sâbık Süleyman ve sâyir hevâdârları derûn-ı hebâset meşhûnlarında cây-gir olân mel‘anet ve hebâseti icrâya tasaddi ve ikâd nâ‘ire-i fitne ve fesâda ittifâk ve ittihâd üzere ‘azîmet eyledikleri serâ‘ir-i ahvâllerine vâkıf olanlardan mukaddemce haber alınmağla zâtınızda merkûz olan gayret ve hamiyet muktezâsınca hakîmâne hareket ile mezbûrân Ali ve Abdullah’ı ahz ve cezâyı sezâların tertîbe mübâderet hilâlinde rufekâsından olan sâlifü’z-zikr Deli Mustafa ve Hayin Yusuf ve Süleyman karâr-ı firâra tebdîl itmeleriyle anları dahî tecessüse adamlar ta‘yîn olundukdan sonra tekrâr Mısır’a duhûlleri haber alınmağla buldurulmağa ihtimâm-ı tâm üzere olduğunuzu tahrîr buyûrmuşsuz mu‘ammer ve mükerrer olasız. Tamâm-ı murâd üzere

²¹ BOA. C. DH. 238/11898.

hareket ve i'lâc-ı vâkı'a piş-ez vukû'u (...) mazmûnunu piş-i nihâd idüb def'i gâ'ile'-i mel'anetlerine kable'l-vûkû' bezl-i içtihad buyrulduğundan fevka'l-melhûz mahzûz olan olunmuştur. cenâb-ı gayret (...) me'mûl olduğu üzere ahvâl-i memleketde bu gûne mutabakkatane ve (...) hareket ile zebânekeş zuhûr olan nevâ'ir-i fiten ve mefâsidi itkâya ihtimâm ve dikkat lillahi'l-hamd zuhûra getirüldü bundan böyle dahi hemîşe bâ'is hüsn-ü nizâm-ı memleket olur bu misüllü mü'essir cezîleye muvaffak olmakdan hâli olmayasız firâr iden üç nefer eşkiyâ muharrike silsile'-i şûr u şekâ olub 'alâ-eyyi-hâl ahz ve izâleleri ehemmi umûrdan olmağla bu def'a Serez'de vukû'u olan fitnenin def'i ve ref'inde cenabınıza muvaffakat ve mu'âvvenet eyledikleri-çün du'â-yı hayr ve nevâzişimutazamman ve bundan böyle firâr iden rü'esâ-yı eşkiyânın ahz ve cezâların tertîb ile mahrûse'-i Kahire'yi levs-i vücûd ber-bûdlarından(?) tathîrde dahî yine tarafınıza kemâl-i mertebe i'ânet ve müzâheret ile itmâm-ı maslahata bezl-ü kudret eylemeleri-çün tenbîhât ekideyi müş'ir ve mübeyyin cenâbınıza ve ümerâ-yı Mısır ve yedi ocak zabitan ve ihtiyârlarına hitâben hatt-ı hümayûn-ı şevket-makrûn ile müzeyyen bir kıt'a emr-i 'âlîşân isdâr ve irsâl olunmuştur inşallah-i te'âlâ vûsûlünde zikr olunan şakîler kâ'imenizde tahrîr olduğu üzere derûn-ı şehirde bigûle-i nişîn-i ihtifâ olmalarıyla cenâb-ı hamîyyet-nisâblarının takayyüd ve himmetine nazaran şimdiye dek ele getirülüb cezâları virildiği me'mûl ve melhûzdur eğer henüz ahz olumamışlar ise şeref-yâfte-i sūdûr olan fermân-ı celilü'l-kadri 'umûm muvacehesinde feth ve kırâ'at ve mefhûm-ı lâzımü'l-ımtisâlini cümleye i'lân ve işâ'at ve eşkiyâyı merkûmenin bi-eyyi veçhin kân ahz ve cezâların tertîb eyledikde Kahire'yi mazarrat ve müfsidetlerinden te'mîn ve tanzîfe kemâl-i sa'y ve dikkat buyurasız cezâları tertîb olunan Sarı Ali ve Abdullah'ın ve müttelikleri olub firâr iden üç nefer şakîlerin mîrî ve tevcihât ve 'ulûfe ve sâ'ir nâsa düyûn-ı vâfireleri olduğu ve mîrî tevcihât ile 'ulûfeye olan düyûnları sûret-i rûz-nâmçe mantûkunca Hilvan (?) kurâlarından virilmesi muktezi idüğü teşvîr buyrulmuş eşkiyâ-yı merkûmenin kurâ ve 'ulûfe ve emlak ve eşyaları i'lâmınız mucebince kurâ fûruhtuna me'mûr Mehmed Efendi ma'rifeti ve ma'rifetiniz ile yine 'âdet-i kadîme'-i belde üzere müzâyede ve fûrûht ve hâsıl olan Hilvan'ından (?) fermân olduğu vech üzere rehnât ve düyûnları 'alâ-vechü'l-ıhtimâm görüleb şer'î şerîf muktezâsınca sâbit ve hüccet olunanları ma'rifetiniz ile ashabına virildikten sonra kûsûr kalan akçeyi cânib-i mîrî için ahz u kabz ve sâdir olan emr-i 'âlîşân mücebince mûmâ-ileyh Mehmed Efendi'ye teslîm idüb irsâl hazîne-i'âmire

eylemekte kemâl mertebe sa'y ve ihtimâmları der-kâr buyurulmak me'mûldur. 3 Safer 1140²².

SONUÇ

Osmanlı Sadrazamının Mısır yöneticilerine gönderdiği bu mektupların asılları İstanbul'da bulunan Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde bulunmaktadır. Mektuplar, 27x42 cm. ebadında ve her biri bir poz (iki sayfa) olup, rika yazısı ile kaleme alınmıştır. Bu üç mektup arasında gerek muhteva gerekse kelime ve cümle bakımından farklılıklar göstermektedir.

Sadrazam mektuplarda, sadece kendi tecrübelerini yöneticilere aktarmakla kalmıyor, devrin siyasî olayları, ülkedeki sosyal olaylar, Paşa veya Beylerin görev ve tayinleri ile azl bilgileri vb. konularda yerel yöneticilerin politikalarına bizzat müdahil olduğu anlaşılmaktadır.

Mektuplarda kelimelerin kullanım sıklığı bakımından (özel adlar ve bağlaçlar hariç) toplamda 1150 kelime kullanılmıştır. Bu kelimelerden 748'i Arapça, 326'sı Türkçe, 76'sı da Farsça kelimelerdedir. Fikir ve nasihat aktarımı Arapça ve Farsça kelimelerden yapılırken çoğu fiil, bağlaç ve ekler Türkçe kelimelerden seçildiği görülmektedir.

Netice itibariyle çalışmamıza konu olan mektuplar, devrin sosyal sorunlarıyla ilgili Mısır Beylerinin talepleri doğrultusunda Osmanlı yöneticilerinin buyrukları ile alakalı olup örnek bir incelemeyi yansıtmaktadır. Bu açıdan Osmanlı klasik diplomatik yazışma usulleri için de örnek gösterilebilir.

Osmanlının en önemli vilâyetlerinden biri olan Mısır'da meydana gelen sosyal olayları göstermesi bakımından bu tür mektupların ortaya çıkarılması, incelenmesi ve yayımlanması bunun yanında günümüzde ve ileride karşılaşılabilecek problemleri çözmek ve önlem almak yönünden son derece önem arz etmektedir.

²² BOA. C. DH. 292/14581.

بم غنوم سادتمو قزاقانغیم حضرتی
 بوئاده بتم شخصی و سناکرن جوتقاری و نانا در به ارسال بر برادرین کجایت
 و نامه بوز تلویب و اصل و معوم بزمینه بلبله اطلاع مخلصی حاصل اولوب جاکرن
 و اسمیل کجاست ای او زده عواطف عمده شهادتین مصیبتلای اجلی امر حضرت
 عبدالله که توجه و مرتبتهی اصدا و ارسال اولدی ایچی وزن اتم
 سربلایق فرخون محمد که بغای امری با جانان عاده اغای غنوم حسن اغای
 جمع شریف مساضه مدار اولوق اوزده و برنج کوز شیدی اوهوز سالف
 امر شریف محمد که و برده های سه البغویوب بودغه کوز برادرین توجه امری
 عبدالله که نسیم و اغای مشا و الیه حضرتیه معادون زیامه اکریم
 استدی که وقت و اکایفا امری محمد که و برلی و فرزند اغای مشا و الیه
 اکریم ایمنی بولوز ابیه محمد کجاک کیدن سنج عبدالله کون ابو بر بویوب
 مندی بوئغه و ایفا امری وزن انومیزو بولوز کوز دلکه سادوت و اغای
 سوب ایلیک دفعه حالانله مویب معصومینه نه هاب و ایایی اقصای بار
 مخلصی و لغه وزن اسبق تجوز دتیز اولدیغی وجه اوزده هار حواله
 کوی ای همت بوزمک ما مولود الفاس شریفدی اوزده اسحق احمدی بار
 بر وجه معیت قفق مع عز قضا سنک مکتوب و کون سی و برادری موسی
 احمدی داعلینه و سنج بقیرله نغای کاغدی انوب طرفه بغازینه ارسال
 اولدیغی موعدا هر سه جن مستغذری طرفه زدن معجزه سنج ایلیه
 کوفیه کیر با سیله و بیک اوزده معصک ابرام معینه سندن اولون سخا
 اموز سکان باره بی بو اوزده و سنه سنجون با وضو طرفه و بیک

و شما بعد سه بسته اما ایملک اوزده جد مسفری و زبرمکم غنوم علی باشا
 حضرتیه بو اوزده اوج سنجین دخترا بقاجان و ما اولوب نام
 و ایسی اولون و زبرمکم ابراهیم باشا حضرتیه خطا با نیه و نا بدستی
 او امر نهغه اصدا و مکاتبه مخلصی برله نا کید حال اولند جناب
 بتم اولوب حمالان اولون سوزده ساعده زیدریغ ابو کوی سارن
 سفیدر همان جناب معاد نری وخی هر حاله غنوم وقت خصوصا
 اتم مام لازم الوهقا مدن اولون غلال عربیک بالک و معضا الخا و زده
 وقت و زمانه محلا زدن جمع و تخصصه و سوبی حواله هار حواله اهنام
 الیه ارسال و ایصاله و اهالی عربین محمدینده دوام عرود و با دت
 و خاتم فرمومت شعنا هیمرد استادیب دعوات خربه سوبی وقت
 و سایر عهد اهنامکه مترسی اولون امور و خصوصاً ادا و تخینه
 بزل جل همت بوده ستر جوی محمد بیک ماد سی اسمعیل بیک الیه مذ
 اولوب شمدیک علی حاله ترک اولوسی مناسب اوردی خود و سادوت
 بولوسی تنظیم اوردی مکتوب مقربه اونه دن بو با و سفا اول ذمت هله
 و دجه تلویب و جناب صداقت مایزیه نای اعتماد و و دایما اولوق
 رضای هابون مبارزای خدمات مشکوره وجوده کوزمه عین ساری
 اولوق ندری یقیناً معلوم اولغین هار مرده مناسب و مستغوب اولون
 حال نایسه افی اختیار و مناب معاد ندرن مامول مخلصی اولوق
 و جهله مأثر حمید و خدمات بسندن انظارینه سنج شمار بوده ستر
 مسول و در خواستد

Belge-1. Dönemin Sadrazamı Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın Mısır Beylerine Gönderdiği

7 Nisan 1723 Tarihli Birinci Mektup (BOA. C. DH. 39/1945).

بهر غرض سعادت و خیر این ارض خضرایی
 امرای مصر در هر یک بمحمد رفیع سنده در بر افواج کهنه فساد و شقاوت و بجه
 او امر علیه ملک عدم اغراض و امراض ظاهر و آشکار اولاد و حیات و ملتقی تنه
 اولد فساد خلق نظر منفرد نمورک خلقی موجب احوال آسید و حرکات فتنه
 اولدین بالذات طرک کردن حتی خیر و بر بزرگ حقاقت خطاها چون نیکو کردن به
 دیگره ای سطر بر جلیل القدر و نوبه بلاصوبه جرایمی ترساید جگر نشور بر لذت
 و منفرد نمورک روی ارض در عدم و جبهه شانت اوردی مفضلی افواج افعال سینه
 اولدین زنده تواتره ربک اولون نوبه ایله ازاله و اعتدای امری استقامت اولدین ترس
 جرایمی چون حقاقت خرابی نوبه و بر بزرگ اومان جرایمی ترساید و نوبه آید کرید ایله
 ترسید و مبارک خطاها چون جلا نمورک ایله مضمون و ارتکاب اولدین فضاخ و قباخ
 و نوبه و نایکدی تنظیم مفضل و مزروع امر جلیل القدر صادر و بر امر کال ترسید اهتمام
 جهاداری ندان ایکنه سالن لاندک قران جلیل القدران جده مصطفی وزیر بکر هم تو را بر پاشا
 حضرت لید کوز و بر بزرگ مضمون منفی اغراض و اجراءه قطعا از در اولون افسا اقسیم خصم
 وزیر شادایه مطرایی بکدن خطا و ز مسیحی جرایمی ایله مصره و حقت اوزار فتنه
 اوله و نخبه ایوب او تورون جرجان مصر قاهره در جمله عملا و تشرافی و امرای
 اوجاق و سنا سلطان و امثال اوی سواهد ازون قران ها اوی فتح و عزت و حصول طلبی
 بزل وسیع و قدرت و صرفی و سکت لوزم و لو بر این نسبتنا و نوبه سال واجب اوستا
 کیم واقعا و وزیر شادایه منصفه عزت لید کورن صکره حتی رسوت توقف و نده قران
 جفا و سبب هر یک بمحمد خان سنده کهنه و ارسون و بر لوز کورن او جفا قهره بر لید
 یازوب ارسال ایکنه بونک و در اسبق حتی جفا این ایش اولدین ایضا هر امری
 او یوب منفرد نمورک باعث سخط و دلجی ظاهر این نه ملاحظه ایله استار اولدین
 و بر لید کار کرد اولدین ظاهر اولدین جی جری ایش نیه دار جی معلوم اولدین صدر
 هنوز تکلیف نرول اولدین اظهار نیه تصدی اولدین بابت و باوی نور سوزان
 و در ج اولوب صحت و تحقیق ایله علی التفصیل جرایمی جاکردن مطلوب ها اوی جهاداری
 اولمغه قائده موت خیر و ارسال اولدین در امر عاقتن احوال لید کورن جی

Belge-2. Dönemin Sadrazamı Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın Mısır Beylerine Gönderdiği

11 Ekim 1725 Tarihli İkinci Mektup (BOA. C. DH. 238/11898).

بمغزیر سادو قران اعمه مغزیری
مغزیر باقی بردارسان بر اولون کتوب و قلمه کیز و سایر اعدا کتوب و اصل
و حد سنک مغزیرینه امدان محلی حاصل اولشد امرای مغزیر انبار اسمعیل نام
چاوندل کتوبی عبدالله و اسمعیل قرانق و قلمه کتوبی و سایر کتوبی کتوبی
سابق سلیمان و سایر هواداری دودن شبانت مشهورین جایگه اولون سلعت
و شبانتی اجماع تصدی و ابعاد ناره قند و صادره اتفاق و اتحاد اودره عریض
ایرکلی سراز احوال لایحه واقف اولدورن مغزیرینه خبر الیغف و آکرده مرکز اولون
غریب و حقیقت مقضا سنخ حکیمان حوکت ایله بروردان علی و عبدالله الیغف و جرای نازان
ترتیبه مباردت حوکتون و قضا سنک اولون سلف انور دوله مغزیر و سایر
وسلیان قرانق قرانق بدیل ابدلی امرای و قلمه کتوبی اولون اولون و اولون
مغزیر و حوکتی جرای الیغف اولون اولون و اولون و اولون و اولون و اولون
اولون تمام مراد اودره حوکتی و حوکتی و حوکتی و حوکتی و حوکتی و حوکتی
دفع قلمه کتوبی حوکتی الیغف اولون اولون و اولون و اولون و اولون و اولون
جناب غریب ماکزون ماسول اولیغی اودره احوال کتوبی و اولون و اولون و اولون
حوکتی ایله نازان کتوبی ظهور اولون قرانق و سایر کتوبی اتمام و حوکتی
ظهوره کتوبی بو یوزن بوددی همیشه باعث حسن نظام مملکت اولور و اولون و اولون
موقی اولدورن حوکتی اولیغی فراد این اوج نفر اشقیای حوکتی سلسله شور و قضا
اولون علی احوال احوال و اولون و اولون و اولون و اولون و اولون و اولون
قندک دفع و حوکتی جناب کتوبی موافقت و معاوضه اولدیجیون دعا و حوکتی و اولون
منقین بو یوزن بود فراد این دو ساعی اشقیای کتوبی احوال و اولون و اولون
محرره قاهره قی لوت وجود بو یوزن تطهیر و حوکتی کتوبی کتوبی کتوبی
و نظاهرت ایام مطمنه بل قوت الیغف حوکتی شبانت کتوبی حوکتی حوکتی
و امرای مغزیری و احوال ضابطان و اختیار لایحه خطا با خطا هابون حوکتی
ایموزن بر قطعه امرعالتان اصدار و ارسال الیغف انشا الله تعالی حوکتی
ذکر احوال شقیله قلمه کتوبی و حوکتی اولیغی اودره دودن کتوبی حوکتی حوکتی
اولون جناب حوکتی نصایر کتوبی حوکتی و حوکتی حوکتی حوکتی حوکتی
در لایحه ماسول نظر احوال حوکتی حوکتی حوکتی حوکتی حوکتی حوکتی

قران حلیل الیغف حوکتی حوکتی حوکتی حوکتی حوکتی حوکتی حوکتی حوکتی
اعادن و اشاعت و اشقیای مغزیرانک باقی و حوکتی کتوبی حوکتی حوکتی
ایله بلق قاهره قی مغزیر و مغزیرین نایمن و منطقه کتوبی حوکتی حوکتی
جراری زکیه اولون صاری علی و عبدالله و شفقاری اولون فراد این
اوج نفر شقیله کتوبی حوکتی حوکتی حوکتی حوکتی حوکتی حوکتی حوکتی
اولیغی و مغزیری و قویات ابد علوه اولون بو یوزن صورت دورا حوکتی حوکتی
حوکتی قرانق و بو یوزن مغزیری حوکتی حوکتی حوکتی حوکتی حوکتی حوکتی
و علوه و اسلوانک و اشقیای اعلام کتوبی حوکتی حوکتی حوکتی حوکتی حوکتی
مغزیری حوکتی حوکتی حوکتی حوکتی حوکتی حوکتی حوکتی حوکتی حوکتی
حوکتی حوکتی حوکتی حوکتی حوکتی حوکتی حوکتی حوکتی حوکتی حوکتی
شیر شریف مقضا سنخ نایب حوکتی اولون حوکتی حوکتی حوکتی حوکتی حوکتی
فصورت کتوبی حوکتی حوکتی حوکتی حوکتی حوکتی حوکتی حوکتی حوکتی
مغزیری حوکتی حوکتی حوکتی حوکتی حوکتی حوکتی حوکتی حوکتی حوکتی
و احوال کتوبی حوکتی حوکتی حوکتی حوکتی حوکتی حوکتی حوکتی حوکتی

Belge-3. Dönemin Sadrazamı Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın Mısır Beylerine Gönderdiği

20 Eylül 1727 Tarihli Üçüncü Mektup (BOA. C. DH. 292/14581).

KAYNAKÇA

- Altındağ, Ülkü (1994). “Dârüssaâde”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. C. 9. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. 1-3.
- Armağan, Latif (2000). “XVIII. Yüzyılda Hac Yolu Güzergâhı ve Menziller”. C. XX. *Osmanlı Araştırmaları*. İstanbul: Enderun Kitabevi. 73-118.
- Baştürk, Sadettin (2013). “Osmanlıların Arap Coğrafyası Hâkimiyetine Dair Mülâhazalar”. *11. Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi Bildirileri Kitabı*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları. 571-578.
- Bostan, İdris (2009). “Sâlyâne”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 36, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Eryılmaz, Bilal (2010). *Tanzimat ve Yönetimde Modernleşme*. İstanbul: İşaret Yayınları.
- Gökhan, İlyas (2013). “Hayat Bölgesi’nde Memlûkler Dönemi”. *Başlangıçtan Günümüze Hatay Tarihi*. Ankara: Hatay Valiliği Yayınları. 138-158.
- GÜNDÜZ, Tufan (2012). *Osmanlı Tarihi El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- İpşirli, Mehmet (2008). “Sadrazam”. *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. C. 35. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. 414-419.
- Koprıman, Kâzım Yaşar (2002). “Mısır Memlûkleri”. *Türkler Ansiklopedisi*. C. 5. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları. 166-214.
- Masters, Bruce (2011). “Arap Vilâyetlerinde Yarı Özerk Güçler”. *Türkiye Tarihi (1603-1839)*. Çeviren: Fethi Aytuna. İstanbul: Kitap Yayınevi. 229-251.
- Sertoğlu, Mithat (1986). *Osmanlı Tarih Lûgati*. İstanbul: Enderun Kitabevi.
- Tabakoğlu, Ahmet (1985). *Gerileme Dönemine Girerken Osmanlı Maliyesi*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı (1983). *Osmanlı Tarihi*. C. II. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- BOA. C. DH. 39/1945.
- BOA. C. DH. 238/11898.
- BOA. C. DH. 292/14581.

ntks.nevsehir.edu.tr
ntks@nevsehir.edu.tr

isbn: 978-605-4163-30-4

